Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 163 (7163)
ИЮЛИИН 12
ВТОРНИК
1955 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Силоснэ барилгын ябасые эрид түргэдхэе

КПСС-эй Центральна Комитедэй январска Пленум малажалай продуктнуудые эрид ехээр абадаг болохо гэһэн зорилго табиһан байна. Манай республикын колхозууд энэ зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхэ, гурын 2—3 жэлэй туршада һү, мяха, ноохо урданайхиһаа 2—3 дахин ехээр абадаг болохо гэжэ хараалаа.

Энэ зорилгые бэелүүлхын тула юун түрүүн малаа үбһэ тэжээлээр хүсэд хангаха хэрэгтэй. Үбһэ тэжээл элбэгээр бэлдээгүй һаа, малай ашаг шэмые дээшэлүүлхын аргагүй гэжэ хэндэшье мэдээжэ.

Партиин Центральна Комитедэй январска Пленумэй заабарие бэелүүлэн, мүнөө жэл манай республикын колхозууд 50 мянга шахуу гектар газар дээрэ кукуруза таряа. Энэ таряагаа шэмэтэ ба концентрированнэ һайн тэжээл абаха арга нүхэсэл мүн. Колхозууд болон совхозуудай мал кукурузын энэ тарилгаһаа 50 миллион центнерһээ бага бэшэ шэмэтэ тэжээл, олон зуун мянган центнер концентрированнэ тэжээл абаха аргатай болобо.

Тариһан кукурузаяа һайнаар харууһалжа, эрхим ургаса хуряажа абаха ба тэрээнээ силос болгожо дараха шухала зорилго мүнөө механизаторнууд болон колхознигуудай урда табигдаад байна.

Мүнөө жэл урданайхитай сасуулашагүй ехэ силос дарагдаха болоно. Тиимэһээ силос дараха нүхэ, траншей, набтар башни олоор бариглаха зэргэтэй.

Кударын аймагай колхозуудта силоснэ барилга бараг һайнаар ябуулагдажа байна. Траншей малталгада ба ханалалгада машинно-тракторна станцинуудай механизмууд болон хүдэлмэрилэгшэд, колхознигууд элдэбхитэйгээр хабаадалсана. Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоздо 2400 тонно силос дараха траншей малтагдаад, шулуугаар ханалагдаа. Мүн Маленковой нэрэмжэтэ колхоздо 5 траншей, 1 элеватор бэлэн болгогдоод байна. Кударын аймагай колхознигууд силоснэ барилгые бүхөөр, тиихэтээ хамта химдаар барихa хэрэгтэ анхаралаа хандуулна. Траншей малтажа, шулуугаар ханалхадань багтааса ехэтэй, бүхэ, цемент гаргадаггүй дээрэһээ үнэгүй болоно. Мүнөө тус аймагта силоснэ барилгын хүдэлмэри удаарууладангүй ябуулагдажа байна.

Силоснэ барилгые хаа хаанагүй һайнаар ябуулха бүхы арга боломжо бии. Гэбэшье, олон аймагуудта энэ шухала хэрэгтэ ёһотой анхарал хандуулагдаагүй дээрэһээнь силоснэ барилга республика доторнай юрэнхыдөө хангалтагүйгөөр бүтээгдэжэ байна.

Силоснэ барилгаар республика доторнай һара үнгэргэгдэжэ дүүрэбэ. Энэ һара соо ехэ юумэ хэгдэхэ ёһотой байгаад, бирагдаагүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Олон аймагуудта газар малталгада МТС-үүдэй механизмуud үсөөнөөр табигдаа, барилгын бригаданууд эмхидхэгдээгүй, колхознигууд олоор гаргагдаагүй.

Илангаяа Торийн аймагай колхозуудта силоснэ барилгын хүдэлмэри болошогүйгөөр унжагайрүүлагдаба. Үнгэрһэн һара соо тэндэ хэгдэһэн хүдэлмэрие харуулха гээ һаа, өөдэтэй юумэ байхагүй. Торийн МТС-эй харьяата колхозуудта кукуруза нилээдгүй тарилгаһаа аад, мүнөө ехэ муугаар харууһалагдана. Кукурузын тарилгын ряд хоорондын элдүүрилгэ, буртаг үбһэ түүлгэ тон хангалтагүйгөөр эмхидхэгдээ. Тэдэ силоснэ барилга һайнаар хэгдэжэ байгаа юм гү гэхэдэ, баһал тэсэшэгүй муу байна. Торийн МТС-эй директор нүхэр Краснов энэ хэрэгтэ карьюусалгагүйгөөр хандажа, механизмууд болон хүдэлмэришэдөө хүсэдөөр табяагүй.

Малай тэжээлэй база байгуулгын энэ шухала асуудалые иимээр шиидхэхэ гээшэ тэсэшэгүй байна.

Мүн тэрэшэлэн Мухаршэбэрэй, Зэдын, Кяхтын, Хоринн болон бусад зарим аймагуудта силоснэ траншей, нүхэн, набтар башни удаанаар баригдана. Колхозууд болон МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд энэ хүдэлмэрие хойшолуулжа байһаар иимэ байдалда оробо. Харин тиихэдэнь үбһэ хуряалгын саг орожо ерэбэ. Газар малталгые үни дүүргэхэ байгаа. Гэбэшье, МТС-үүдэй механизмуудай үсөөнөөр табигдаһан дээрэһээ энэшье хүдэлмэри урагшаа ябаагүй.

Саг үнгэржэл, кукуруза ургажал, силос дараха үе дүтэлжэл байна. Мүнөө нэгэшье үдэр дэмы үнгэргэжэ болохогүй. Траншей, нүхэ, набтар башни малталгада ехэ анхарал хандуулагдажа, силоснэ барилга түргэнөөр дүүргэгдэхэ ёһотой. Энэ зорилгые бэелүүлхын тула колхозуудай, тэдэнние шефтээ абаһан промышленна предприятинууд болон эмхи зургаануудай, хүдэлмэришэ хүсэн, МТС-үүдэй газар малтадаг машинанууд дүүрэн хүсөөр элсүүлэгдэхэ зэргэтэй болоно. Тиихэ зуураа, газар малталгын ба ханалалгын хүдэлмэриин хоорондо забһар ехээр гаргажа болохогүй. Юуб гэхэдэ, шорой һуража, малтаһан нүхэеэ дахин сэбэрлэхэ ушар гараха бшуу.

Кукурузын хуряалгын эхилтэр нүхэ, траншей болон набтар башнинуудые колхоз бүхэндэ хүсэд бэлэн болгохын тула силоснэ барилгые эрид түргэдхэхэ, энэ хүдэлмэридэ хүнүүдые ба механизмуудые нэмэжэ табиха шухала.

Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэ

Выставкэһээ олоһон дүй дүршэлөө үйлэдбэридэ нэбтэрүүлнэ

Ставропольско хизаарай оройдоо хоёр ажахы — «Большевик» гэжэ племенной совхоз, «Вторая пятилетка» гэжэ колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ «Северный Кавказ» гэжэ павильон соо үргэнөөр харуулагдаа. Тиихэдэ мүнөө жэлдэ Либкнехтовскэ районой бүхы колхозуудай, Ворошиловска ба Аполлоновско районуудай хүдөө ажахын хоёр артели, Айгурска хонинай совхозой хонишодой, мүн Ростовско областиин, Дагестанска ба Хойто-Осетинскэ Автономно Республиканууудай түрүү ажахынуудай туйлалтанууд энэ павильон соо харуулагдана. Түрүү хонишодой, хурьгашадай, зоотехнигүүдэй хүдэлмэриин арга дүршэлые экскурсантнууд анхаралтайгаар шудална.

... Ставропольско хизаарай Сенгилеевскэ МТС-эй харьяата хүдөө ажахын артельнүүдһээ выставкэдэ ерэһэн колхознигууд болон мэргэжэлтэд һүүлшынгээ хөөрэлдөө хэжэ байба. МТС-эй ахалагша зоотехник Г. Ф. Артемьев иигэжэ хөөрэбэ:

— Манай гансахан Маленковой нэрэмжэтэ колхоз нарин ноохото хонин үсхэбэрилхэ талаар Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэ дээрэ үргэнөөр харуулагдаа. Станциин механизаторнууд ба колхозниггуд 1956 ондо манай МТС-эй харьяата бүхы колхозуудай малда хабаадахын тулада тэмсэхэ гэжэ шиидэбэ. Тракторна бригаданууд эхэ хонидой отара бүхэнэй дэргэдэ ногоон конвейер байгууһан, 4000 гектарта кукуруза тариһан байна. Мүнөө колхозно бригада бүхэндэ 300 тонным багтаамжатай силоснэ түхэөрэлгэ бии болгогдоо. Бүхы 38 мянган хонинай ноохые МТС электрын хүсөөр хайшалаа. Нииты ажахые дэбжээлгэдэ МТС-эй үүргые дээшэлүүлһэнэй ашаар нарин ноохотой хонидой ашаг шэмые дээшэлүүлгэдэ ехэхэн амжалта туйлагдаа. Мүнөө жэлдэ колхозууд хонин бүриһөө 5,4 килограмм эрхим шанартай ноохо хайшалжа абаа.

Выставкэ дээрэһээ ехэхэн һургаал абабабди, мүнөө бусаад энээнээ ажалдаа хэрэглэн, шэнэ амжалта туйлахабди гэжэ Сенгилеевскэ МТС-эй механизаторнууд болон колхознигууд хэлэбэ.

Айгурска колхозой хонишод үнгэрэгшэ жэлдэ выставкэдэ ерэхэдээ «Большевик» гэжэ племенной совхозой хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсаа һэн. Тэдэнэр нютагаа бусаад, тэрээнээ ажахыдаа оролдоотойгоор нэбтэрүүлжэ ороһон байгаа. Мүнөө Айгурска совхоз выставкэдэ хабаадагша болоод, нарин ноохотой хонидые хүгжөөлгөөр туйлаһан амжалтануудаа харуулжа байна. «Северный Кавказ» гэжэ павильон соо лекци уншаха зуураа, главна зоотехник К. М. Волков совхозойхидой коллективһэй үнэтэ дүй дүршэл тухай хөөрэбэ. Совхоз Приманычска талада олон мянган гектарта кукуруза, суданка, могар, прутняк тарижа, жэлэй 10 һарын туршада хонидоо ногоо ехэтэй бэлшээридэ байлгаха арга олоһон байна. Үһалууриин асуудалые шиидхэхэ, хонидые бэлшээри һэлгүүлэн адуулха, хурьгадые түлжөөхэ талаар совхозой хүдэлмэриһөө ехэ һургаал абажа болохо байна.

Бидэнэр үбһэ, силос болон ороохото тэжээлэй культурануудые өөһэдөө үйлэдбэрилжэ, шэмэтэ, бүдүүн ба концентрированнэ тэжээлнүүдые гүйсэд бэлдэнэбди. Совхозой коллектив малажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гэй январска Пленумэй даалгабарие оршон хоёр жэл соо дүүргэхэ уялга абаа. Энэ уялга дүүргэгдэжэ байна: 1956 ондо хонин бүриһөө 7,2 килограмм ноохо абаха гэжэ хараалһан байгаа һаа, бүри мүнөө жэлдэ 7 килограмм ноохо хайшалжа абаабди, — гэжэ нүхэр Волков мэдүүлнэ.

Павильондо ороошод торголиг ноохоной хажууда удаан зогсожо тэрэнние харана. Энэ ноохор үнэтэ бүд нэхэгдэдэг юм. Стендын таблицануудай нэгэн дээрэ: «Коммунистический маяк» гэжэ колхоз 1954 ондо «Советский меринос» үүлтэрэй 9100 толгой нарин ноохотой хонидоо 637 центнер нарин ноохо хайшалжа абаа—дундаа зэргээр энэнь хонин бүриин 7 килограмм болоно. Энэ ноохоор 69 мянган метр эрхим шанартай бүд нэхэжэ болохо байна» гэжэ бэшээтэй. Тиихэдэ Ставропольско хизаарай колхозууд болон совхозуудта нарин ноохотой олон зуугаад мянган хонид бии юм.

Эгээ иимэһээ ороной 49 областинууд, хизаарнууд болон республиканууудай колхозууд ба совхозууд мүнөө үедэ племенной хонидые Ставропольско хизаарһаа абаашана. (ТАСС).

Түгэс бэлэдхэлтэй МТС

Түнхэнэй аймагай Кыренэй МТС үбһэ хуряалгада хэрэгтэй бүхы зэр зэмсэгүүдээ, машина механизмуудаа һайн шанартайгаар заһажа, мүнөө харьяата 8 колхозуудтаа эльгээжэ байна. Тиигэжэ тракторна 60 сенокосилка, тракторна 9 тармуур, 10 силосорезкэ, тракторна 9 стогометатель колхозуудай үбһэ хуряалгада хүдэлхэ. Мүн 30-аад трактор хүдэлмэрилхэ юм.

Тус МТС-эй харьяата «Путь Ленина» колхоз июлиин 4-дэ үбһэндэ орожо, түрүүшын 100-гаад гектар сабшалан сабшаба. Энэ колхозой тэжээл бэлэдхэлгын 1-дэхи бригадын бригадир Б. С. Дамшаев үбһэ хуряалгые богони болзор соо үнгэргэжэ, ниитынгээ малда эрхим шанартай үбһэ тэжээл бэлэдхэхэбди гэжэ хөөрэнэ. Энэ бригада, мүн колхозой бусадшье бригаданууд үбһэ хуряалгын зэр зэмсэгүүдээр хүсэд хангагданхай. Дархашуул Ж. Обоев А. Манзаров хоёрой эрхим шанартайгаар заһаһан морин косилка, тармуурнуудаар үбһэнэй хүдэлмэриингөө даалгабарие хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

Гадна, нэгэдэхи бригадынхид эгээн түрүүн ойн соорхойн ногоо сабшаха ёһотой юм. Түрүүшээр сабшагдаһан нарайбтар ногоое дунданьхүнды гаргангүй һүрилбэл, манай эндэ ехээр гутадаг юм. Тиимэһээ үбһэеэ сомохынгоо урда тээ һүриин һуурида уляаһан модоор отог шэнги юумэ хээд, дээрэнь һүриеэ хаянабди. Бага шиигтэйшье үбһэ иигэжэ һүрилхэдэ болохо. Нарин бургааһа холбожо, һүри дээгүүрээ бүтээрүүлхэдэмнай үбһэн мүн лэ гутадаггүй байна.

Б. Бирбаев.

Үбһэ хуряалгада жэгдэрэн оробо

Прибайкальска аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд жэл ерэхэ бүри олошорожо байгаа ниитынгээ малда тэжээлэй бата бэхи база байгуулхын түлөө бүхы анхаралаа хандуулна. Энэ колхозой тарялангажалай 3 бригада июлиин 5-да үбһэ хуряалгада эмхитэйгээр оробо. 3-дахи бригадын В. И. Белоусовай хүтэлбэрилдэг звеногой 11 хажууршад «Пьяное» гэжэ нютагта сабшалан сабшаажа захалаа. Мүнөө энэ звено 20 гаран гектар сабшаад байна. Энэ звеногой гэшүүд А. Тунгусов, М. Старкова болон бусад үдэрэйнгөө даалгабарие үлүүлэн дүүргэнэ. Тус бригадын Я. Г. Баташовай хүтэлбэрилдэг звено Сэлэнгэ мүрэнэй ольтирог дээрэхи сабшалангуудые сабшажа байна. Үнгэрэгшэ 5 үдэрэй туршада бригадын 14 хажуурдшад 30-аад гектар сабшаа. Звеногойхид С. Кузнецов, У. Васильева, Е. Баташова эрхимээр хүдэлмэрилнэ. Энэ колхозой 4—5-дахи бригаданууд мүн лэ үбһэ хуряалгадаа гараа. Эдэ бригаданууд мүнөө 50-яад га сабшаад байна.

Үбһэ сабшалгатай хамта эндэ витаминна үбһэ бэлэдхэлгэ үргэнөөр ябуулагдана. Хамтадаа витаминна үбһэн 65 центнер бэлэдхэгдэхэ ёһотой.

А. Итыгилов.

Зэр зэмсэгынь заһагдаадүй байһаар

Ярууны аймагай «Коммунизм» колхоз мал олонтой колхозуудай нэгэн юм. Тиимэһээ ниитынгээ малда үбһэ ехээр сабшахын тула зэр зэмсэгүүдээ үнинэй бэлэдхээд, үбһэ хуряалгада эмхитэйгээр орожо шадаха байгаа. Тэдэ тус колхоз үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ муугаар бэлэдхэбэ.

Сабшалан дээрэнь ногооной һайнаар ургаашье һаань, колхоз косилка, тармуурнуудаа хээрэ орхижор хинхой, заһабарилаадүй һүүһаар. Зүүн Үльдургын кузнецын хажууда үсөөхэн косилка, тармуур асаргадаа. Тэдэ түмэршэ дархан нүхэр Шираапов һаяын үдэрнүүдтэ хэрэгтэй зэр зэмсэгүүдые бултыень заһабарилжа шадахагүй байна. Иимэ шалтагаанһаа тус колхоз үбһэ хуряалга эхилээдүй, һаядаа эхилхэшье хэбэргүй байна.

Ж. Жанчипов.

Түрэл орон доторнай

В. И. Ленинэй хуряангы биографи грузин хэлэн дээрэ хэблэгдэбэ

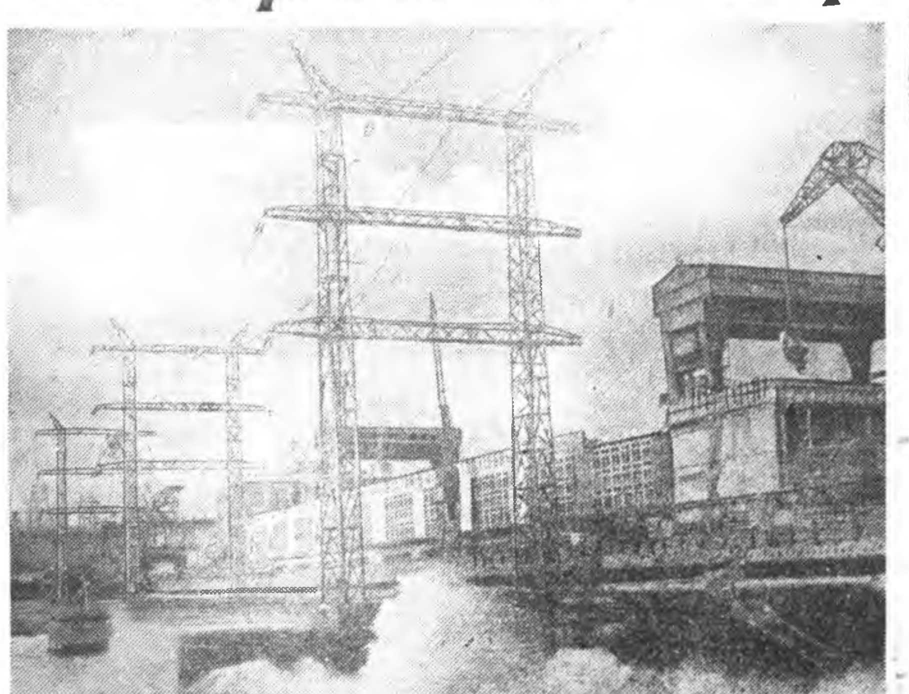
ТБИЛИСИ, июлиин 8. (ТАСС). Грузиин гүрэнэй хэблэл В. И. Ленинэй хуряангы биографие грузин хэлэн дээрэ хэблэн гаргаба. В. И. Ленинэй ород хэлэн дээрэ хоёрдохёо хэблэн гаргагдаһан биографие КПСС-эй ЦК-гэй дэргэдэхи Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинай институдай грузинска филиал оршуулаа. Энэ ном олон тиражтайгаар хэблэгдэ...

Ороной предприятинуудта

Заводой, мүн цехүүдэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй тооое үсөөрүүлхэ, ажалень һайжаруулха тушаа Сердобско машина бүтээлгын заводто (Пензенскэ область) ехэ хүдэлмэри хэгдээ. 19 таһагуудай орондо 12 таһагуд үлөө. 4 цех томоорүүлэгдээ. Захиргаанай олон тоото хүдэлмэрилэгшэд, үйлэдбэри дээрэ ажаллаха болоо. Захиргаанай хүдэлмэрилэгшэдэй тоое үсөөрүүлһэнэй ашаар жэл соо 400 мянга гаран түхэриг алмалта хэгдэхэ болобо.

Қазахстандахи каракулева түрүүшын завод Чекментэ баригдажа дүүрэбэ. Энэ завод эрхим түхэөрэлгээр хангагданхай. Хүсэ ехэтэ шэрдэлгын цехын бүхы агрегадуудые оройдоол 4 хүн ажаллаха болоно. Каракульһаа гадна эндэ элдэб арһан эдлэлнүүд гарадаг юм.

(ТАСС).

Молотовско область. Камска гидроэлектростанциин уһа юудэлгын плотина. ТАСС-эй фотохронико.

Шэнэ ургасын жэмэс болон овощь бүйлүүлагдажа эхилбэ

УЖГОРОД. Закарпатиин колхозууд болон совхозууд элдэб жэмэс ехээр суглуулжа байна. Яблокын, грушын, сливын, абрикосой, айвын баян ургаса хуряагдахаар хараалагдана. Эдэ хоолой промышленностиин предприятинууд жэмэс бүйлүүлжа эхилбэ.

СТАЛИНГРАД. Сталинградска трестын предприятинууд шэнэ ургаса ехээр бүйлүүлжэ эхилээ. Капуста болон бусад овощөөр олон мянган байка консервэ бэлэдхэгдээ.

Июлиин 8. (ТАСС).

Кукуруза жэжэлхэ түхэөрэлгэнүүдые МТС-эй механизаторнууд бүтээнэ

СУМЫ. (ТАСС). Кукурузын буурсагуудай һүн эдэлтэй болоод байха үедэнь силоснэ дараһын тула бэлдэхэлэй хүдэлмэри хэхэдэнь областиин механизаторнууд колхознигуудта туһална. Механизаторнууд олон зуун нүхэнүүдэе хирписэр, цементээр, мүн бусад материалнуудаар ханалаа.

Михайловска МТС-эй мэргэжэлтэд кукурузын буурсагуудые жэжэлхын тула таатай зохид машина зохёого. Энэ машина тракторай хүсөөр хүдэлхэ юм. Шэнэ машина час соо 5 тонно хүртэр кукурузын буурсагуудые жэжэлхэ хүсэтэй. Механизаторнууд мастерскойдоо иимэ 10 машина бүтээгээд колхоз бүридэ эльгээхэнь. Мүн областиин бусадшье МТС-үүд кукурузын буурсагуудые жэжэлхэ иимэ машинанууд бүтээжэ эхилбэ.

Барилгын материалнуудай шэнэ заводууд

ЛЬВОВ. (ТАСС). Түмэр бетон зүйлнүүд областьдо ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоно байна. Иимэ зүйлнүүд хахад жэлэй турша соо хоёр хахад дахин ехээр үйлэдбэрилэгдээ болоо. Суглуулагдамал фундаментнууд, түмэр бетоноор хэгдэһэн шпал гэхэ мэтэ хэгдээд болобо.

Шахтануудта, гэр байра баригдаха хэрэглэгдэхэ түмэр бетон зүйлнүүдые бүтээхэ завод Сокальда баригдажа байна. Тэрэ завод жэл соо 25 мянган кубометр суглуулагдамал түмэр бетон зүйлнүүдые, 30 мянган кубометр эрхим шанартай бетон гаргаха юм.

Нэгэ сезон соо 20 мянган кубометр суглуулагдамал түмэр бетон үйлэдбэрилхэ 4 полигон, модо болбосоруулха механизированнэ завод баригдажа байна. Хирписын томо завод, шахтануудта хэрэглэгдэхэ бетонно тулгуурнуудые үйлэдбэрилхэ завод баригдажа байна.

Украинын 15 мянган залуу патриодууд Донбасста хүдэлмэрилхэеэ ерээ

КИЕВ. (ТАСС). Донбассай нүүрһэнэй шахтануудта ажаллахаяа хүсэһэн киевскэ комсомолецуудай патриотическа уряае Украинын городууд болон тосхонуудай залуушуул халуунаар дэмжэжэ байна.

Донбасста хүдэлмэрилхэ комсомольско путевко абаһан 15 мянга гаран хүбүүд ерэбэ. «Сталинуголь», «Краснолучуголь», «Чистяковантрацит», «Фрунзеуголь», «Кадиевуголь», болон бусад трестнүүдтэ 4 мянга шахуу хүн һуралсалай комбинадуудта курсада һуража байна. Тэдэнэр электровозой машинистын, врубмашинистын туһалагшын болон бусад мэргэжэлтэй болохо юм. 11 мянга шахуу залуу горнягууд һуралсалаа дүүргээд, шахтануудта ажаллажа эхилээ.

Таряагаа 9 үдэр соо хуряажа дүүргэбэ

СТАВРОПОЛЬ. (ТАСС). Ургаса хуряалгые богонихон болзор соо, гээлтэ хоролтогүйгөөр дүүргэхын түлөө механизаторнуудай мүрысөө хизаар доторoo үүсхэһэн Кумска МТС-эй комбайнернууд абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэбэ. Арзгирска районой Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо 10 мянган гектар таряалан 9 үдэр соо хуряагдаа. Гандархуу Приманычска талада намарай шэниисын ургаса дунда зэргээр гектар бүриин 11,3 центнер болоо. Тиихэдэ зарим газар дээрэһээ гектар бүриин 20—22 центнер ургаса абтаа.

Таряанай хүсэд эдеэшэхые хүлеэжэ байнгүйгөөр, механизаторнууд 1612 гектарай таряае түүбэрилэн хуряажа абаа. Тиимэһээ хуряалгын нэлэнхыдээ эхилхэдэ комбайнын ажал бага боложо үгөө.

Трактораар шэрэгдэдэг комбайн бүхэнэй бүтээсэ сүүдхэдээ дунда жэшээгээр 35 гектар, самоходно комбайнынхи — 27,5 гектар байгаа.

Партийна гэгээрэлэй һуралсалай жэлэй зарим дүнгүүд, зорилгонууд

☆ ☆

К. МАСЛОВ,
КПСС-эй обкомой агитаци ба пропагандын таһагые даагша.

☆

Советскэ арад коммунизм байгуулгын асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлжэ байна. Социалистическэ экономикын, манай Эхэ ороной өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалай, арадайнгаа ажана байдалые улам һайжаруулгын үндэһэ һуурине — хүндэ индустрине улам хүгжөөхэ хэрэгтэй гэжэ партиин ЦК-гэй январска Пленум, СССР-эй Верховно Соведэй хоёрдохи сесси онсолон тэмдэглээ һэн. Тиихэ зуураа хүдөө ажахыгаа эрид дэбжээхэ, үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ зорилго табяа.

Энэ зорилгые гансал хүнүүд, кадрнууд бэелүүлхэ байна. Тиимэһээ кадрнуудай мэргэжэлыень, идейно-теоретическэ бэлэдхэлыень саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байха ёһотой гэжэ Коммунистическэ парти заадаг.

Тиимэ болохолоороо партийна гэгээрэлдэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ республикымнай парторганизацинуудта 807 кружогууд ба политһургуулинууд, эдэбхитэдтэ ба интеллигенцидэ зорюулагдаһан 55 теоретическэ семинарнууд, районно 19 партийна һургуулинууд, КПСС-эй Улан-Удын горкомой дэргэдэ марксизм-ленинизмын үдэшын университет ажаллаа. Мүн олохон коммунистнууд марксистско-ленинскэ теорине бэеэ даагаад шудалһан байна.

Кударын аймагай парторганизацида партийна гэгээрэлэй хүдэлмэри һайнаар табигдаһан байгаа. Һуралсалай жэлэй эхиндэ партиин түүхэ шудалха 19 кружок, тэрэ тоодо дээшэлүүлэгдэһэн тухэлэй 3 кружок тэндэ эмхидхэглээ һэн. КПСС-эй айкомой библиотекын дэргэдэ партиин түүхэ шудалха нэгэ семинар, 3 политһургуули, зарим теоретическэ асуудалнуудые, социалистическэ хүдөө ажахын экономикые шудалха 2 семинар МТС-үүдэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн байна. 71 коммунист марксистско-ленинскэ теорине бэеэ даагаад шудалха хүсэлтэйбди гэжэ мэдүүлээ.

Партиин айком дүй дуршэлтэй, шадабари һайтай, дээдэ ба дунда һургуулитай коммунистнуудые пропагандистнуудаар, консультантнуудаар томилһон байна. Тиин эдээндэ зорюулагдан һуралсалай жэл соо 10 семинар үнгэргэгдөө. Теоретическэ ба методическа лекцинүүд уншагдаа. Пропагандистнуудай бэлэдхэһэн рефераднууд зүбшэн хэлсэгдээ, хөөрэлдөөнүүд эмхидхэгдээ.

Аймаг доторхи ажахын асуудалнууд ба саашадаа хэгдэхэ зорилгонууд тухай семинарнууд дээрэ партиин айкомой секретарьнууд элидхэл хэдэг байгаа.

Пропагандые нютагай байдалтай нягтаар холбохын зорилгоор семинар дээрэ «Коллективизацилгын түлөө Кударын коммунистнуудай тэмсэл», «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда оронойнгоо илаха хэрэгтэ Кударын аймагай ажалшад ямар туһа хээб?» гэһэн элидхэлнүүд эмхидхэгдээ һэн. Колхозууд ба МТС-үүдэй байдалһаа пропагандистнуудай зохихо жэшээнүүдые абахадань туһа болгон айкомой библиотекэ аймагай экономико ба культурын ургалта харуулһан, «Пропагандистда ба агитаторта туһаламжа» гэһэн тусхай альбом бэлэдхээ. Энэ альбом шэнэ баримта болон жэшээнүүдээр хододоо нэмээгдэжэ байдаг. Пропагандистнууд иимэ материалнуудые ехэ һонирхолтойгоор, дуратайгаар хэрэглэдэг байгаа. Мүн эрхим пропагандистнуудай дүй дуршэл семинар дээрэ шэнжэлэн үзэгдэдэг ба аймагай газетэдэ согсологдодог байна.

Библиотекэ хадаа темэ бүридэ методическа захяа заабаринуудые, тусхай литература ба харуулан ойлгуулха зүйлнүүдые бэлэдхээ юм.

Занятиин идейно-теоретическэ талань һайжараа. Пропаганда нютагай байдалтай нягта холбоотой болоо. Мүн коммунистнуудые политическэ эрдэм дуратайгаар шудална. Жэшээнь, пропагандист нүхэр Сеченова сэрэгэй инвенцин ба гражданска дайнай үеые шудалхадаа кружогто хабаадагшадаа гражданска дайнда хабаадагшадтай уулзуулаа; коллективизацилгын түлөө партиин тэмсэл гэжэ темэ үзэхэдөө коллективизацилгада эдэбхитэйгээр хабаадаһан нүхэр Полуянова гэгшые занятидаа урижа асараа. Колхозуудые эмхидхэлсэһэн, мүнөө колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Громов нэгэ занятида уригдаһан байна.

Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой дэргэдэхи партиин түүхэ шудалдаг кружок (пропагандистнь нүхэр Данидоржин) һуралсалаа амжалтатайгаар дүүргээ. Нүхэр Данидоржин түрэлхи хэлэн дээрэ ойлгосотой, һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэдэг.

Коммунистнуудай эрдэм-мэдэрэлээ дээшэлүүлһэнһээ боложо, тэдэнэй олонхинь ажалдаа оролдосотойгоор, эдэбхитэйгээр хандадаг, түсэбөө үлүүлэн дүүргэдэг болонхой. Жэшээнь, комплексно бригадын бригадир коммунист Б. Ранжуров кукуруза тарилгада ехэ анхарал табижа, колхозниигуудай ажал хүдэлмэрине зүбөөр эмхидхэжэ шадаа. Кукуруза тарихаар тааруулагдаһан тракторна сеялкээр энэ бригадынхид үдэрэйнгөө нормо үлүүлэн дүүргэжэ, кукуруза тариха агротехникын заабаринуудые зүбөөр сахиһан байна. Кружогто хабаадагша, ахалагша һаалишан нүхэр Бадмаева һаалишадайнгаа ажал зүбөөр эмхидхэжэ, һүүлэй үедэ урда жэлнүүдэйхидэ орходоо хоёр дахин ехэ һү һаадаг болоо.

Мүн Сизова, Кривогорницына, Ламатханова, Савелова, Шидеев ба бусад пропагандистнар һайнаар хүдэлһэн байна.

Прибайкальска, Курумканай, Тунхэнэй, Баргажанай ба Улан-Удэ городой олон парторганизацинуудта партийна һуралсалай занятинууд эмхитэй һайнаар үнгэргэгдэбэ. Экономическа һургуули хадаа кадрнуудай идейно-политическэ эрдэмые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэдэг. Энээниие мэдэржэ партийна, советскэ ба ажахын хүдэлмэрилэгшэд экономическа эрдэмээ дээшэлүүлхэ гэжэ оролдодог болоо. Тиимэһээнь үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ экономическа теори шудалха хэрэгтэ ехэ анхарал табигдажа, шэнэ гараһан учебнигээр политэкономи үзэхэ 19 кружок, экономическа эрдэм шудалха табан һургуули, политическэ экономи, промышленна предприятинуудай ба хүдөө ажахын экономико үзэхэ 30 теоретическэ семинарнууд эмхидхэгдэһэн байна. Зарим МТС-үүдтэ хүдөө ажахын экономико шудалха семинарнууд һайн шанартайгаар үнгэрөө.

Мүнөө жэлдэ экономическа асуудалнуудые шудалха дуратай хүнүүд нёдондо жэлэйхиһээ олон болоо. Тиимэһээ пропагандистнууд бүри мүйөөнһөө шэлэгдэн томилогдохо ёһотой.

Партийна библиотекэнүүдэй дэргэдэ экономическа асуудалнуудаар лекцинүүдые эмхидхэхэ, бэлэдхэл һайнтай партийна, ажахын эдэбхитэдэй, коммунистнуудай дундаһаа лекторнуудые олохо хэрэгтэй.

Партийна һуралсалай талаар парторганизацинууд зарим тэды амжалта туйлаашье һаа, һайнаар хүдэлжэ үшөөл шадаагүй, олон алдуутай, дутуу дундануудтай байна.

Партийна һуралсалда хүнүүдые хабаадуулга хайша хэрэгээр табигдажа, һайн дуранай принцибэй бүдүүлигээр эбдэгдэһэн дээрэһээ зарим газарнуудта бэеэ даагаад һуралсагшадай зэргэдэ хүсэд бэлэдхэлгүй хүнүүд оруулагдажа, һуралсалай жэл соо тэдэнэр өөһэдөө һуралсажа шадаагүй үлэшоо.

Хэжэнгын аймагай олохон парторганизацинуудай коммунистнууд бэеэ даагаад һуралсагшадай тоодо ороһон юм. Теэд, эдээн соо бага һургуулитай, үнгэрхэдөө уншаха, бэшэхэдээшье тулюур зонууд бии байгаа.

Политһургуулида һураха дуратай хүнүүдэй Мухаршэбэрэй, Байкало-Кударын ба Зэдын аймагуудта олоншье һаань, нэгэншье политһургуули эдэ аймагуудта эмхидхэгдээгүй. Иимэ алдуу, дутагдалнууд мүн бэшэншье парторганизацинуудта үзэгдөө.

Заняти ходо хойшолуулагдадаг, һаатуулагдадаг дээрэһээ Торин, Ахын аймагуудай олонхи кружогууд ба политһургуулинууд һуралсалайнгаа түсэб дүүргээгүй. Мухаршэбэрэй аймагай колхозуудай зарим парторганизацинуудта коммунистнуудай һуралсал ехээр оройтожо һуралсалай жэлэй хахадһаа хойшо эмхидхэгдэһэн байна.

Заграйн, Курумканай ба Түнхэнэй аймагуудай олон парторганизацинууд юрэнхы эрдэмээ дээшэлүүлхэ группануудай хүдэлмэрине шалгажа байхаяа мартажархёо, тэрэнэй эсэстэ олонхи группануудынь һуралсалай жэлэй дүүрээгүй байхада таралшаһан байна.

Комсомолецуудай политһургуулида тон бага анхарал табигдаа. Олон кружогууд ба политһургуулинууд эмхидхэлгүйгөөр хүдэлөө, һуралсалайнгаа түсэб дүүргээгүй.

Хэрбээ парторганизацинуудай, партиин айкомуудай зүгһөө һуралсалай жэлэй турша соо коммунистнуудай партийна һуралсалые саг үргэлжэ ударидадаг, дутуу дундыень коммунистнуудтай зүбшэн хэлсэжэ усадхадаг байгаа һаань, иимэ алдуунууд, дутагдалнууд гарахагүй һэн.

Һуралсалай шэнэ жэлдэ эдэ дутагдалнууд усадхагдаха ёһотой.

Үнгэрэгшэ жэлдэ олон партийна организацинуудта пропагандистнуудай состав нилээд һайжараа. Пропагандистнуудай 30 процентнь дээдэ, хүсэд бэшэ дээдэ, тэн хахадынь дунда һургуулитай, гурбанай хоёр хубинь олон жэлэй партийна хүдэлмэриин дүй дуршэлтэй юм.

Мүнөө жэлдэ пропагандистнуудай семинарай хүдэлмэри нёдондо жэлэйхидэ орходоо һайнаар эмхидхэгдэ.

Гэбэшье, зарим аймагуудта пропагандистнуудай семинарта мүртэй анхарал табигданагүй.

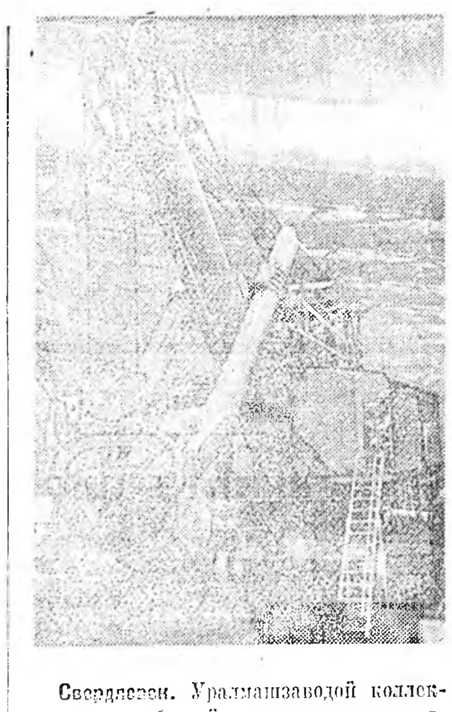
Торин, Хойто-Байгалай, Мухаршэбэрэй аймагуудта оройдоол 3—4 семинарнууд үнгэргэгдөө. Тиигээдшье занятиһаа гээгдэхэ ябадал ехэ олон байгаа. Партиин айкомуудай дэргэдэхи партийна библиотекэнүүд пропагандистнуудта туһаламжа хүргэхэ аад, зарим аймагуудта ямаршье ажал хэгдэнэгүй. Жэшээнь, партиин Ахын айкомой дэргэдэхи библиотекэ бүхы һуралсалай жэлэй турша соо пропагандистнуудай нэгэншье семинар мүртэйгөөр эмхидхээгүй.

Саашадаа партийна библиотекэнүүдэй хүдэлмэрине эрид һайжаруулха, пропагандистнуудта теоретическэ ба методическа туһаламжа үзүүлхэ, нютагай материалнуудтай һайса танилсуулха, бэрхэ пропагандистнуудай дүй дуршэлые дэлгэрүүлхэ, согсолхо хэрэгтэй. Мүнөө КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой дэргэдэ 300-гаад пропагандистнууд һарын курса гаража байна. Эдэнэй олонхиинь кружогуудые (иланхаяа политэкономиин кружогуудые) түрүүшынхеэ ударидаха юм.

Партиин айкомуудай агитаци ба пропагандын таһагууд кружогто зааха материалаа, заняти хэхэ аргануудаа пропагандистнуудай шудалха ябадалдань туһалха уялгатай.

Коммунистнуудай һуралсалые ударидахадаа хуушарһан формо ба аргануудые хэрэглэхэгүй, һайн дуранай принцип эбдэхэгүй, элдэбын зачёт, шалгалтануудые хэхэгүй. Мүн бүхы коммунистнуудые заабол консультантнуудтай байлгаха гэшэ буруу.

Марксистско-ленинскэ теорине коммунистнуудай гүнзэгыгөөр, творческоор шудалха, эрдэмээ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табигдаха ёһотой.

Свердловск. Уралмашзаводой коллектив хада хабсагай малталгада хэрэглэгдэхэ экскаватор зохёогоо. Энэ экскаватор час соо хоёр мянга гаран тонно руда малтаха хүсэтэй юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хада хабсагай малтадаг зургаан кубай экскаватор.

ТАСС-эй фотохронико.

ЛЕНИНЭЙ НЭРЭМЖЭТЭ КОЛХОЗДО

ҺАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙГЭЭР УГТАБА

Нүхэр Будажановай даадаг тэжээл бэлэдхэлэй бригада үбһэ хуряалгын хүдэлмэрине хүсэд бэлэдхэлтэйгээр угтаба. Эндэ 50 гаран гар тармуур, 40 аса, 50 гар хажуур, 3 морин тармуур, 3 сенокосилка заһабарилагдаһан, мүн моринной тоног зэмсэг болон аргамжа гэхэ мэтэ бэлэдхэгдэһэн байна.

Бэлэдхэлэй хүдэлмэриин үедэ үбгэн Цыбикжап Цыбиков жэшээтэ һайнаар хүдэлмэрилөө. Энэ нүхэр 30 модон аса һайн шанартайгаар хэжэ тушааһан байха юм.

КУКУРУЗА ХУРЯАЛГАДА БЭЛЭДХЭЛ

Колхоз кукурузын ургасын хойноһоо һайн харууһа эмхидхээ. Мүнөө 60 гаран гектар кукуруза буртаг үбһэнһөө сэбэрлэгдэжэ борнойлогдоо. Энэ хүдэлмэри ябуулхынгаа хажуугаар колхоз кукуруза хуряалгада бэлэдхэл хэжэ байна. Початкануудай суглуулхын тула 150 корзинанууд бургааһаар гүрэгдэжэ захалагдаа.

Мүн 250 тонны багтаамжатай силосно траншей бэлэн болгогдоо. Силосно барилга дээрэ Бага-Куналейн МТС-эй нүхэр В. Демьяновай бригада һайнаар хүдэлмэрилжэ, богонихон болзор соо 150 тоннын багтаамжатай траншей барижа дүүргээ.

НҮҮДЭЛ ФЕРМЭ

Коммунист Санжа Балдановай даадаг һүнэй-товарна фермэ майн 15-да зунай бэлшээридэ нүүн гараһан юм. Тиин фермын һаалишад ажалдаа түрүү арга хэрэглэжэ, үнеэдээ һүниндөө манадаг, 3 удаа һаадаг болоо һэн. Тэрэнэйнгээ ашаар һү һаалгаяа һүүлэй үедэ 2 дахин дээшэлүүлжэ шадаа. Һаалишад нүхэд Санжиева, Базарова, Содномова ба бусад түрүү аргые илангаяа эдэбхитэйгээр хэрэглэнэд.

Ю. Дагбаев.

Бичура.

Хоца НАМСАРАЕВ

Агуухэ Ленин

Дэлхэй дээрэ
Ямар үндэр уула бииб,
Агуухэ Ленинэй
Алдар нэрэ
Тэрээнтэй жэшээлэшэгүй үндэр.
Дэлхэй дээрэ
Ямар гүнзэгы далай бииб
Агуухэ Ленинэй
Оюун бэлиг
Тэрээнтэй хэмжээлэшэгүй гүнзэгы.

Ямар һайхан
Галтай хурса нюдөөр харадаг һэм
Агуухэ Ленин
Үгытэй ядуу
Арадай хуби заяан тээшэ!
Ямар ошотой
Мэргэн үгөөр һурган хэлэдэг һэм
Агуухэ Ленин
Эрхэ сүлөө
Олохын түлөө тэмсэл тээшэ.

Маркс багшын
Материализм ёһоной нангин сурдаалы
Агуухэ Ленин
Коммунис партиин
Хуби заяанда холбон һургаа һэн.
Оршолонто юртэмсын
Ушар шалтагаанай нюусые
Агуухэ Ленин
Олон түмэн ажалшанай
Оюун бэлигэй онол эрдэм болгоо һэн.

Хүдэлмэришэн, таряашан
Арадай хани халуун барисаае
Агуухэ Ленин
Хаанашье, хэзээшье
Илагдашагүй ехэ хүсэн болгоо һэн.

Хаанта хархис
Харанхы хара капиталтанай засаг
Агуухэ Ленин
Булад хатуу гараар
Бута хамха сохин хаяа һэн.

Буурай хуушан
Бурят-Монгол ороние
Агуухэ Ленин,
Энэрэн хаража
Эрхэ сүлөөтэ жаргалай орон болгоо һэн.
Гэрэлтэ Ленинизмын
Гэгээн алтан нарата замаар,
Анхан сагһаа ахадүүгэй холбоотой
Ород арад, бурят арад хамтаараа
Түүхэ баярай түмэн хуудаһа бэшүүлбэ.

Хүдэр томо фабрика завод бодхоожо
Үргэн баян колхоз, совхоз тогтоожо
Хүрин улаан хүбүүд, басагад хүхюутэй
Ажалай бүтээсэ арба дахин нэмээгээд
Алтан одо, мүнгэн медаль яларуулна
Эрдэм культурын мүнхэ гуламта шатаажа
Элүүр байдалай энхэ тоонто түһэржэ
Аба эжынэр, аша гушанар баяртай
Сэсэг барин сэсэн дуугаа дуулалдана
Социализмһаа коммунизмда жаргана.

Г. ЧИМИТОВ

Нютаг тухай шүлэгүүд

1. Нютагаа һананхайб

Бурят үмдэгдэһэн дэгэл,
Буршынги бэһэн харагдаад,
Танил зомни, түрэлхид,
Тала нютаг һанагдаа.

Номгон хабарай һэбшээндэ
Ногооной хангал анхилаад,
Баггүй уринаар шэхэндэм
Бурят дуунууд ханхинаа.

Эгээ мүнөө талаараа
Эмээл морёор табидаг һаа
Тунгалаг аршаан агаараа
Гудамхижа ябадаг һаа...

Удаанай амтынь абаагүй
Ураг эдеэгээ жүрөөдөөд,
Хүсэл бодолоороо, һаналаараа
Хүрэжэ ошонхойб хүдөөдөө.

2. Харгы

Улан-Удэһээ эхи абаһан
Уужам сашай харгы һунаа.
Мөөр дороһоо элбэг гараһан
Хуаа тооһон сагтаа тунаа

Ута зохид автобус соохоно.
Уужам Түгэным хүнүүд олон.
Хөөрэлдэнэбди зэргэлжэ һуугаад,
Хүнды сээжын зугаа уудалан.

Һанал бодолни урагшаа ниидээд,
Түгэнэ нютагтам түргэн хүрөө.
Дуулим дайда, хүн зон үзэгдөөд,
Дуунай үгэнүүд сээжэдэм түрөө.

Түрэһэн гараһан домогто нютагаа
Түһөөлэн танихаа, харахаа яаранам.
Түрүүшын балга хабарай агаар
Сэдьхэлээ хүдэлгэн удангүй татабаб.

3. Түгэнэмни

Уһанһааш ундалжа ехэ болооб,
Урасхал түргэн Түгэнэмни.
Эрьедэш хүлбэржэ үдөө боролооб,
Эльгэндэш тэнжээб, Түгэнэмни.

Хазаар морёор талыш эсхүүлэн
Харайлгааб, үргэн Түгэнэмни.
Зулгыхан хүүхэнтэйш хубяа ниилүүлэн
Жаргааб, дуулим Түгэнэмни.

Ажаллаадш, һураадш ябахадаа хаанаш
Ашыеш харюулнаб, Түгэнэмни.
Алиш сагта—үбэлш, хабарш—
Шамдаал дурлан тэгүүлнэлби.

Алим марса, хужар дабһанш,
Амтата һуншни бэедэмни.
Намайе түрэһэн эжымни мүнш,
Намжаа урихан Түгэнэмни.

4. Ажалай дуунууд зэдэлнэ...

Түгэнөөрөө
Сэдьхэлээ хүдэлгэн
Ябанаб, үзэнэб.
Хүн зоноороо
Һониноо дэлгэн
Хөөрэлдэнэб.
—Амар мэндэ!
—Мэндэмоор!
—Сайханууд!—
Амаршалга дуулдаад,
Эндэш, тэндэш
Уулзалга һайханууд—
Нютагтам зохид даа!

Ябаһан лэ газартам
Ажалай эршэ
Бусалаад хүгтэй.
Хүдэр гартан—
Булта хүдэлмэришэ
Хэрэг урагшатай.
Ажалай дуунууд
Агаар зэдэлүүлэг
Дорьбон гарана.
Улам шангадан
Хүсөө эршэдүүлэн,
Холо руу тарана.

Лекци уншалгые һайжаруулха

Үргэн нийтэ ажалшадай политическэ мэдэрэлые, тэдэнэй культурна ба идейнэ хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэ лекционно пропаганда ехэхэн үүргэ дүүргэнэ.

Промышленностиин новаторнуудай, түрүү малшадай дүй дуршэлые согсолжо, бүгэдын шадабари болгохын тула удха түгэлдэр, һонирхолтой лекцинүүдые уншаха гээшэ шухала байна. Торин аймгүйсэдкомой дэргэдэхи лекторскэ нэгэдэл энэ талаар зарим тэды юумэ хээ. Тус нэгэдэлэй составта 10 багшанар, хүдөө ажахын 6 мэргэжэлтэд, 5 врачнар, пропагандистска хүдэлмэриин дүй дуршэлтэй болоһон аймагай организацинуудай 4 хүдэлмэрилэгшэд оролсоно. Лекци уншалгые бүри һайжаруулхын зорилгоор 3 секци эндэ эмхидхэгдээ.

Һүүлшын 6 һарын турша соо тус нэгэдэлэй бүхы лекторнуудэй хабаадалгатайгаар эндэ хэдэн семинар үнгэргэгдөө. Научно-атеистическэ, мүн бусадшье темэнүүдээр һүүлэй 4 һарын турша соо 90 шахуу лекци уншагдаһан байна. Эндэхи лекторнууд В. Шулунов, П. Чимитцыренов, С. Еланов, П. Простакишин, Е. Баранников, Л. Шатуева болон бусад хэдэ хэдэн лекцинүүдые уншаа.

Гэбэшье, аймаг доторхи хүдөөгэй лекторскэ нэгэдэлнүүд муугаар хүдэлмэрилнэ. Нэгэ үедэ багшанар, врачнар болон хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн нэгэдэл Шара Тэхэ гэжэ нютагта эмхидхэгдэһэн юм. Теэд тус нэгэдэл хүдэлмэрилхэеэ болиһоор уданшье. Энэ лекторскэ нэгэдэлэй хүдэлмэрине «Коммунизм» колхозой партийна организаци (секретарьнь нүхэр Кочелев) хүтэлбэрилхэ ёһотой байһан аад, нэгэдэлэйнгээ хүдэлмэридэ хабаадалсанагүй. Энэ нэгэдэлэй хүдэлмэрине зүбөөр эмхидхэжэ, уншагдаха лекцинүүдэй темэнүүдые лекторнуудтэ хубаажа, нэгэдэлэй хүдэлмэриин түсэб табилсажа үгэбэл, энэ талаар нилээд юумэ хэгдэхэ байгаа. Гэбэшье, лекционно хүдэлмэрине колхозой партийна организацинуудай ямараар ябуулжа байһые аймгүйсэдкомой культурын, мүн партиин айкомой пропаганда ба агитациин таһагууд һонирходоггүй, тэдээндэ зохихо туһаламжа үзүүлдэггүй байна.

Мүнөө үбһэ хуряалгын халуун үедэ аймагай лекторскэ нэгэдэлнүүд ажалшадай дунда лекци уншалгые эрид һайжаруулха ёһотой.

С. Бальжинимаев.

Тамахтайнхид түрүүлһээр

Нүхэр Вставскиин хүтэлбэрилдэг модо бэлэдхэлэй Тамагтайн пунктын коллектив энэ жэлэй эхинһээ хойшо Шулуутайн леспромхозой модошодой дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ хододоо түрүүлжэ ябана. Тус коллектив яагаад иимэ амжалтатайгаар хүдэлмэрилдэг болооб гэхэдэ, үйлэдбэри дээрээ ажалай түрүү дүй дуршэлые хэрэглэнэ, шэнэ технологиие нэбтэрүүлнэ. Участок бүхэнэйнь хүдэлмэришэд цикличностиин графигые һайнаар шудаланхай. Мүнөө үдэр бүриингөө циклые үлүүлэн дүүргэнэ. Нүхэр Шатовай хүтэлбэрилдэг участогайхид һара соо дунда зэргээр 7 мянган кубометр модо бэлэдхээд, дээдэ складта асарна. Тиин һара бүриингөө даалгабарине хэдэн зуугаад кубометрээр үлүүлэн дүүргэнэ.

Модо бэлэдхэлэй энэ пунктда цикличностиин графигаар хүдэлмэрилдэг мастерска участогууд олон. Мастер нүхэр Соболевой хүтэлбэрилдэг участогайхид нүхэр Шатовай участогайхидһаа балайшье ехээр гээгдэнэгүй. Эндэ модо бэлэдхэхэ ба таллуулха һара бүриин түсэб 120 процентһээ доошо бэшээр дүүргэгдэнэ. Бии байгаа хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай бүтээсэ дээшэлһэн байха юм.

Пунктын мастерска участогуудай коллективүүдэй хоорондо социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Мүнөө электрохюрөөшэд, трактористнууд, гэшүүһэ сэбэрлэгшэд барандаа табанжэлэйнгээ даалгабарита түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн нэгэн эрмэлзэлгэтэйгээр хүдэлмэрилнэ. Пунктын механизаторнууд хүсэ ехэтэй механизмуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхын түлөө тэмсэнэ. Тиимэһээ трактор, лебёдко болон бусад механизмууд элдэб шалтагаанаар миин байхаяа болинхой. Мүнөө пунктын бүхы участогуудай хүдэлмэри цикличностиин графигаар ябуулагдана. Модо бэлэдхэхэ хахад жэлэйнгээ түсэбые тамагтайнхид болзорһоонь урид дүүргэжэ, леспромхозойнгоо коллективэй дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ дахинаа түрүү һуури эзэлбэ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө Тамагтайн пунктын модошодой гаргаһан оролдолгонь һайн үрэ дүн харуулна. Тэрэнэй ашаар гүрэнэй мүнгэн зөөри арьбалагдана, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулагдана.

А. Дейнеко.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Силосно барилгые удаарууулжа болохогүй"

Иимэ гаршагтай статья манай газетын июниин 19-нэй номерто толилогдоһон байгаа. Тэрээн соо Баргажанай аймагай колхозууд силосно барилгые удаарууулна, аймагай эмхи зургаанууд болон предприятинууд шефтээ абаһан колхозуудтаа мүртэй туһаламжа үзүүлнэгүй гэжэ хэлэгдэһэн байгаа.

Статья соо хэлэгдэһэн баримтанууд булта зүб байба,—гэжэ манай редакцида Баргажанай аймсоведэй гүйсэдком мэдээсэбэ. Колхозуудта силосно барилгые түргэдхэхэ тухай асуудал аймсоведэй гүйсэдкомой заседани дээрэ колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдээ. Силосно барилгые эрид түргэдхэхэ тушаа хэмжээ-ябуулганууд хараалагдаад, мүнөө бэелүүлэгдэжэ байна.

Мүн колхозуудта шефскэ туһаламжа үзүүлхэ асуудалаар аймагай эмхи зургаануудай болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар аймсоведэй гүйсэдком зүблөө үнгэргэжэ, статья соо заагдаһан дутагдалнуудые усадхаха хэмжээнүүдые хараалба.

КУКУРУЗЫН ҮНДЭР УРГАСА АБАА ҺАА, МАЛАА ТЭЖЭЭЛЭЭР ГҮЙСЭД ХАНГАЖА ШАДАХАБДИ, КУКУРУЗЫНГАА УРГАСЫЕ ҺАЙНААР ХАРУУҺАЛАЯ!

850 гектарта элдүүрилгэ хэгдээ...

Мүнөө хабар Прибайкальска аймагай Кабанскын МТС-эй харьяата колхозууд 1580 гектар талмайда кукуруза таряа. Тэрэнэйнгээ 1350 гектартань түрүүшын борнойлго хэжэ, 80 гектартань хоёрдохи борнойлго үгэргөө һэн.

Июлиин 5-най мэдээнэй ёһоор МТС-эй бүхы колхозуудта 850 гектарта ряд хоорондын элдүүрилгэ хэгдээд байна. Саашадаашье энэ хүдэлмэриие Кабанскын МТС-эй бүхы тракторна бригаданууд үргэнөөр ябуулхаар хараална. Ряд хоорондын элдүүрилгэдэ МТС-эй гурбан «Беларусь» трактор, «КРН-2,8» маркын навеснэ гурбан культиватор хүдэлмэрилнэ. Тэрээнһээ гадна, зургаан колхозуудта «ДТ-54», «НАТИ» тракторнууд, «КОН-2,8» ба «КУТС-4,2» маркын 6 культиватор кукурузын полинуудые культивацилна.

Ингэжэ МТС-эй харьяата бүхы колхозуудта хамтадаа 9 трактор, 9 культиватор ряд хоорондын элдүүрилгэ амжалтатайгаар ябуулжа байна.

Тракторна бригадануудай дунда Петр Иосифович Франчугай хүтэлбэрилдэг 7-дохи тракторна бригада Кударын сельсоведэй Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо июлиин 5-най мэдээнэй ёһоор 245 гектар кукурузын ургасые нэгэ тээшэнь, 100 гектар талмайда хүндэлөөшэ, утаашань элдүүрилжэ дүүргээ. Энэ бригадын культиваци хэлсэдэг тракториснууд халаанайнгаа даалгабариие хододоо 120—130 процент дүүргэнэ. Ждановай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Д. И. Ремешевский 7-дохи тракторна бригадын механизаторнуудта кукурузын ургасые харууһалхадань али болохо туһаламжа үзүүлнэ.

Тэрэшэлэн Сталинай нэрэмжэтэ колхозой полинуудта хүдэлмэрилдэг нүхэр Фроловой тракторна бригада ряд хоорондын элдүүрилгын декадын түсэб сүм дүүргэжэ, июлиин 1-нэй мэдээнэй ёһоор 160 га талмайда нэгэ тээшэнь, 50 га талмайда хүндэлөөшэнь ба утаашань ряд хоорондын элдүүрилгэ хэһэн байна. Энэ бригадын тракторист нүхэр В. К. Ефимкин навеснэ культиваторые «Беларусь» гэжэ пропашной трактораар шэрэжэ, ряд хоорондын элдүүрилгэ хэхэдээ халаанайнгаа даалгабариие хододоо 130 процентһээ доошо бэшэ дүүргэдэг байха юм. Мүн эндэхи колхозой түрүүлэгшэ нүхэр И. А. Бродников механизаторнуудта саг үргэлжэ туһаламжа хүргэнэ.

Гэхэ зуура, Хрущевой нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлмэрилдэг Василий Степанович Дубенкын 10-дахи тракторна бригада ряд хоорондын элдүүрилгые ехээр удааруулжа байна.

А. Мадасов.

Яараха саг тулаа

Иволгын аймагай Саянтын МТС-эй харьяата колхозууд мүнөө хабар тариһан мянган гектар кукурузынгаа 800 гектартань ряд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ һаяхан дүүргэбэ. Культиваци хэһэнэй һүүлээр ургамалнуудай хажуугаар буртаг үбһэн үлэдэг юм. Тэрэниие сабшажа хаяхын тулада гар элдүүрилгэ хэгдэдэг. Тус МТС-эй харьяата «Коммунизм» колхоз кукурузын полидо культиваци хэһэнэйнгээ һүүлээр культиваторай уланuудаар элдүүрилэгдээгүй үлэһэн кукурузын ургамалнуудай хажуугаархи хүрьһые гар сабшуураар зөөлэрүүлнэ, мүн буртаг үбһыень сабшажа хаяна.

Гэбэшье, тус МТС-эй харьяата бусад колхозуудта гараар элдүүрилгэ эмхидхэгдэнэгүй. Иволгын МТС-эй харьяата Булганинай нэрэмжэтэ колхоз кукурузынгаа ургасые харууһалнагүй. Тус колхозой һүнэй-товарна фермэ шадар 70 гектар кукуруза үргэн рядтайгаар таригдаһан байгаа. Мүнөө тэндэнь квадрадууд гараагүй, тиимэһээ ургасыень гараар элдүүрилхэһээ бэшэ аргагүй болоо. Энэ талмайн ургасые һаядаа гараар элдүүрилээгүй һаа, ургаса муудахань гээшэ.

Мүн Андреевэй нэрэмжэтэ, «Коминтерн» колхозуудта энэ хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. «Коминтерн» колхоздо хабартаа кукуруза муугаар таригдаһан байжа, мүнөө болоходо культиваторнууд кукурузын полиие миил нэгэ тээшэнь элдүүрилнэ.

Иволгын ба Саянтын МТС-үүдэй агрономууд харьяата колхозуудта кукурузын культивацилагдаһанай һүүлээр сабшуураар, гараараа элдүүрилхэ хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэхэ ёһотой.

Ф. Фомин.

Һайнаар харууһалха хэрэгтэй

Сэлэнгын МТС-эй харьяата Сталинай нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ хүдэлмэрилдэг нүхэр Ойдоповой тракторна бригадын тракторнууд бүтээсэ багатайгаар ажаллана. Хэтэрхэдээ, эндэхи бригада һаатангүй хүдэлдэг тракторнуудаараа ряд хоорондын элдүүрилгэ хэдэггүй зантай. Тус бригадада «КДП-35» маркын трактор бии. Тэрэ трактораар кукурузын ургасада ряд хоорондын элдүүрилгэ хэхын орондо намарай пар культивацилгада хэрэглэнэ.

Мүн баһа «Беларусь» трактор кукурузын полидо хэрэглэгдэнэгүй.

Иимэрхүү баримтанууд тус МТС-эй бусадшье бригадануудта үзэгдэнэ. Кукуруза ехээр ургуулжа малаа концентрированнэ болон шэмэтэ тэжэээлээр хүсэд хангахын тула тэрэниие таряад лэ дүүргэхэ бэшэ, ургаһан ургасынь хойноһоо һайнаар харууһалха шухала болоо.

Ш. Билектуев.

Иволгын аймагай «Коммунизм» колхозой Ц. Пурбуевагай хүтэлбэрилдэг огородой звено нёдондо 3 гектарһаа га бүриин 110 центнерэй орондо 300 центнер үгэрсэ хуряагаа. Тэрэнэйнгээ түлөө Ц. Пурбуева мүнөө жэлдэ Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадаха болобо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цыренжан Санжиевна Пурбуева.

Ц. Батуевай фото.

Аха дүү хоёрой амжалта

Механизаторнууд Бабасан, Будажап Сандаковтан Сэлэнгын МТС-тэ үнинэй хүдэлдэг. Аха, дүү эдэ механизаторнууд энэ хабар «ЧТЗ» трактораар Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ хүдэлөө. Хабарай тарилгын үедэ эдэнэр үдэр бүриингөө нормо хоёрһоо үлүү дахин дүүргэжэ ябаа. Мүнөө эдэнэр тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэб дүүргүүтэй байна.

Эдэ хоёрой хүдэлмэриин жэшээ хадаа механизмые хуушаншье һаань, бүтээсэтэйгээр ашаглахада ехэ амжалта туйлажа боломоор байһыень харуулна. Эдэнэр мүнөө жэлэйнгээ түсэб 200 процент дүүргэжэ, 3000 га зөөлэн хахалалга хэхэ уялгатайгаар хүдэлмэрилжэ байна. Энэ уялгаяа дүүргэжэ шадахань лабтай.

П. Ангаров.

Шэнэ номууд

«Бурккниготоргын» магазинууд ба киоскнууд шэнэ номуудые олоор абаад, худалдаа наймаанда гаргаба. Тэрэ тоодо:

Е. В. Русакова.—Һургуулиин наһа гүйсөөгүй хүүгэдые бүлэдөө хүмүүжүүлхэ гурим. 30 мүнгэтэ.

А. Е. Андрианов. — Һургуулида оролгодонь хүүгэдые яажа бэлдэхэб. 40 мүнгэтэ.

И. А. Печерникова. — Пионерскэ лагерь тухай түрэлхидтэ зорюулагдаһан хөөрэлдөөн. 1 түхэриг 15 мүнгэтэ.

М. Д. Пушкарёва.—Хүүгэдэй гэртээ ном уншалга тухай. 70 мүнгэтэ.

Н. И. Болдырев.—Хүүгэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүлын ба һургуулиин үүргэ. 90 мүнгэтэ.

И. Р. Ключерова.—Хүүгэдэй жаяг заршам тушаа. 1 түхэриг 10 мүнгэтэ.

Гахай бүриһөө 24 поршоонхо абахын түлөө

(Заиграйн аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой гахайшан Елена Федоровна Заиграевагай хөөрөөнһөө)

1950 онһоо урагшанхи жэлнүүдтэ манай колхозой гахайн-товарна фермэ олзо доход муутай, гахайнуудһаа олзо доход тон багаар абтадаг байһан юм. Энэ юун дээрэһээ болодог байгааб гэхэдэ, гахайн байранууд булта шахуу хуушан, гахайн эдихэ тэжээл зүбөөр буйлуулагдадаггүй һэн. Мүн заримдаа гахайда эдюулхэ тэжээл дутадаг байгаа. Абтаһан поршоонхонууд туранхай, амидынь шэгнүүр багахан, өөдэлхэдөө урагшагүй байгша һэн.

Колхозоймнай правлени намайе 1950 ондо гахайшан болгоо һэн. Тэрэ сагһаа хойшо гахай һайнаар харууһалхын, эдеэлүүлхын түлөө хододоо оролдодогби. Һая гахайшан болоод байхадаа, гахай харууһалгые хайшан гэжэ һайжаруулха тухай һанаа үнөөн бологшо бэлэйб. Тиигэжэ түрүү гахайшадай дүршэл шадабари шудалжа, зоотехник болон бусадшье мэргэжэлтэдэй хэлэһэн заабариие ханамжатайгаар ойлгон абажа, ажалдаа хэрэглэхые оролдодог байгааб. Гахайшан болоһоорни хэдэхэн һарын үнгэрһэн хойно колхозниигуудай хамтын суглаан болоо һэн. Тэрэ суглаан дээрэ гахайн типовой шэнэ байра бариха, тэндээ тэжээлэй кухни тодхохо тухай асуудал табигдаа һэн.

Һүүлээрнь зоотехническэ болон зооветеринарна эрилтэнүүдтэ хүсэд таарамжатай байра, тэжээлэй кухни баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн юм. Минии үүсхэлые колхозой правлени ба партийна эхин организациин дэмжэхэдэнь бүри урмашажа, саашадаа бүри оролдосотойгоор, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр ажаллажа, гахай үсхэбэрилгые, фермээ бүри олзо ехэтэй һалбари болгохо гэжэ оролдоһон байнаб.

Тэжээлэй кухни тодхоһомнай тэжээл буйлуулгын хүдэлмэри һуraггүй хүнгэдэжэ, шанагдаһан эдеэ гахайнууднай үдэрэй хоёр—гурба дахин эдидэг болоһон юм. Мүн би гахайнуудаа амяар амяарнь харууһалха, шахаха аргатай болоһон байнаб.

Гахайн шэнэ байратай боломсоороо, ажалаа гуримай ёһоор эмхидхэдэг болоо һэмди. Үдэрэй 3 дахин, тогтоогдоһон хэмдээ гахайнууд эдеэлдэг юм. Гахайн хэбтэри, байра сэбэрлэхэ, гахайнуудые угааха хэрэг мүн лэ саг сагтаа зүбөөр хэгдэдэг болоо. Фермын бүхы хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгаһанай, үдэрэй шанга гурим тогтооһоной ашаар фермынхид амжалта туйлажа байна. 1951—1953 онуудай туршада эхэ гахай бүриһөө 16—17 поршоонхо абааб. Мүн 1954 ондо гахай бүриһөө 18 поршоонхо абажа, нэгыеншье үхүүлээгүй һэм. Тэдэ поршоонхонуудыень эхэһээнь һалгаахадамнай тус бүридөө 10—12 килограмм амидын шэгнүүртэй болоод байгаа.

Манай эндэхи эрхэ байдалда һайн тэжээл эдюулээд, гахайнуудые таргалуулжашье, олоноруулжашье болохо байна гэжэ би тэрэ жэл хүсэд ойлгоо һэм.

1954 ондо эхэ гахай бүриһөө 18 поршоонхо абаха уялга абаһан байнаб. Тэсд зарим колхозниигууд энэ уялгаяа дүүргэхэгүй хаш даа гэжэ һанадаг байгаа. Мүн абаһан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө амархан һууха бэшэ, харин үдэр һүнигүй хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ өөрөөшье ойлгодог байгааб. Тиимэһээ эхэ гахайнуудай, поршоонхонуудай харууһалалга эрид һайжаруулһан байнаб. Гадна, колхозой правлени болон партийна эхин организациин минии ажалда али болохо туһаламжа хододоо үзүүлдэг байгаа. Энээнэй ашаар 1954 ондо даажа байһан 8 гахайһаа 146 поршоонхо гэхэ гү, али эхэ гахай бүриһөө 18 поршоонхо абаа һэм. Иимэ үрэ дүн хайшан гэжэ туйлаабиб?

Нэн түрүүн эхэ гахайнуудые шэлэн олохо хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Саашадаа эхэжэн үдэхын тулада һү ехэтэй, олон поршоонхо гаргадаг эхэ гахайнуудай поршоонхонуудые шэлэжэ, илгаа һэмди. Илгаһан поршоонхонуудайнгаа 11—12 һаратай, 100—120 килограмм амидын шэгнүүртэй болоходонь ороондо оруулаа һэм. Мүн азарга гахайнуудые ороондо һайнаар бэлэдхэнэб.

Гахайнуудые зүбөөр, садатарнь эдеэлүүлхын тула ехэхэн оролдолго гаргадагби. Мүнөө гахайнуудни амяар амяараа эдеэлдэг юм. Гахайн амидын шэгнүүр, наһыень, тарган туранхайень, гахайн поршоонхолхо хаһые хараадаа абажа, 10 хоногой эдеэлүүлгын түсэб табидагби. Түрэхэ гахайнуудта үбэлдөө бүдүүн, шэмэтэ тэжээл багаар үгөөд, концентрированнэ тэжээл хэм гаднаар эдюулээ һаа, поршоонхоо дутуу гаргажархиха гү, али муу поршоонхо гаргажа магад. Поршоонхолхынь урда тээ түрэхэ гахайда шэмэтэ тэжээл үгэхөө болижо, 2—3 хоног үлөөд байхадань, мүн поршоонхолһоной һүүлээр һагшадаһа гү, али овёсой талха уһантай худхаад эдюулдэгби. Тиигээд һүүлдэнь юрэнхыдөө эдидэг тэжээл үгэдэгби.

Жэшээлхэдэ, 160—180 килограмм амидын шэгнүүртэй гахайда хээлиинь түрүүшын хахадай үедэ сүүдхэ бүридэ шэниисын һагшадаһа—500 грамм, овёсой талха—500 грамм, хартаабха—4 килограмм, люцерный хэршэгдэһэн үбһэ—3 килограмм, жмых—400 грамм эдюулнэб. Энээнһээ гадна, түхэреэн жэл соо эхэ гахайнууд сүүдхэ бүридэ 25—30 грамм дабһа, 30 грамм мел гү, али яһанай талха эдидэг. Түрэхэ гахайнуудые зунай үедэ фермэдээ дүтэшэг бэлшээридэ үдэр бүри 10 час адуулдагби. Үбэлэй сагта гахайнуудые 1—3 час газаагуур ябуулхада һайн юм. Поршоонхонуудайнь бэежэхэдэ хүхүүли гахайнуудые зунай үедэ үдэртөө хэдэ дахин 1 час тухай сагай туршада хүдөөгөөр ябуулнаб.

Түрэхэ гахайнуудые үдэрэй 3 дахин, хүхүүли гахайнуудые 4 дахин уһална, эдеэлүүлнэб.

Буйлуулһан тэжээл гахайнуудта эдюулхэдэ тон һайн. Бүдүүн тэжээл хэршээд, халуун уһанда 6—8 часай туршада байлгаад, гахайда үгэдэгби. Орооһо таряа үйрүүлэнгүй үгэжэ болохогүй. Хүхүүли поршоонхонуудта концентрат шанаад үгэхэдэ, шэнгэсэтэйшье, хорогүйшье байдаг. Хартаабха болон свёкло шанаад, морковь түүхэйгээр эдюулнэб.

Гахайн түл абалгада хододоо тон наринаар бэлэдхэдэгби. Гахайн түрэхэ таһалгануудые сагаадаад, угаагаад, тэндээ гахайн бамбаахай болохо шэб шэнэхэн дэбисхэр бэлэдхэдэг байнаб. Түрэхынь урда тээ гахайнуудые бүлеэн уһаар угаадагби. Поршоонхын эхэһээ гарамсаар хушуун ба шэхэнһээнь залхагынь арилгаад, полотенцээр һайса аршадагби. Хүйһыень 3—4 сантиметр утатайгаар тайраад, үзүүртэнь иод түрхинэб.

Поршоонхонуудые зүбөөр тэнжээхэ, тобиржуулха шухала. Зарим гахайнууд 5—6 часай туршада түрэдэг. Тиимэһээ гахайн хүсэд түрэтэр хүлеэжэ байлтагүй, поршоонхонуудай гарахатайнь сасуу аршаад, сэбэрлээд дары хүхүүлдэг байнаб. Түл абалгые иигэжэ эмхидхэхэдэ тон һайн. Юуб гэхэдэ, поршоонхонууд эхынгээ һү тэрэ дороо хүхэнэ бшуу. Хүхүүлхын урда тээ гахайнуудай дэлэн нидхэржэ, массаж хэнэб. Бирагүйхэн поршоонхонуудые үбсүүнэйнь хүхэндэ табидагби. Түрүүшын үдэрһөө поршоонхо бүхэн өөрын хүхэдэг хүхэтэй, тэрээндээ һуранги, тэрээнээ мэдэхэ байха ёһотой. Тиигээгүй һаа, хүсэтэй поршоонхонууд муу поршоонхонуудайнгаа хүхые буляажа, үлүү хүхэжэрхидэг юм. Тэрээнһээ боложо, муу поршоонхо өөдэлэнгүй, мууда муудаһаар үхэшэдэг. Поршоонхын хоёр һаратай боломсоор эхэһээнь һалгаанаб. Хэрбээ хүхүүли эхэ гахайнуудай туража эхилээ һаань, тарғалшаһан томо поршоонхонуудыень нүгөөдэ поршоонхонуудһаань недели урид эхэһээнь һалгаанаб. Бүхы поршоонхонуудые гансата эхэһээнь һалгаажа болохогүй. 3—5 хоногой туршада эхэ гахайн эдеэень дадхааһаар хаһан татаад, үсөө эдеэлүүлдэг болоһоор поршоонхонуудыень хүхэнһөөнь гаргаха шухала.

Поршоонхонуудай хүхэнһөө гараһанайнь һүүлээр 2 неделиин туршада хүхүүлгын үеынхи шэнгеэр лэ эдеэлүүлдэгби. Гахайһаа олон поршоонхо абахын тула тэдэниие жэлдээ хоёр дахин түрүүлнэбди. Жэлдээ хоёр дахин түрөөд, олон поршоонхо гаргабашье, эхэ гахайнуудай бэень һайн, поршоонхонуудынь хододоо тобир, эхэһээ гарамсаараа 1—2 килограмм шэгнүүртэй ба хүхэнһөө һалгаахада 10—12 килограмм шэгнүүртэй болоһон байдаг.

1954 ондо һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнгээ түлөө би мүнөө жэл Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадаха эрхэтэй болонхойб.

1954 ондо нэмэлтэ түлбэри болгон. 4 поршоонхо абааб. Мүн ажалта үдэртөө 3 мянга гаран түхэриг мүнгэ абаһан байнаб.

1955 ондо даажа байһан эхэ гахай бүриһөө 24 поршоонхо абаха гэһэн уялгаяа дүүргэхын түлөө оролдожо байнаб.

А. Хилтухинов бэшэжэ абаа.

Научна темээр хөөрэлдөөн

ХҮНЭЙ ОЮУН БОДОЛОЙ АГУУЕХЭ ТУЙЛАЛТА

Атомай хүсөөр хүдэлхэ 5 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшын промышленна электростанциин СССР дотор хүдэлгэгдэжэ эхилһэн тухай Советскэ правительствын мэдээсэл 1954 оной июлиин 1-дэ дэлхэй дүүрэн тараа бэлэй. Энэ электростанциин хүсые промышленна предприятинууд ба хүдөө ажахы хэрэглэнэ. Техникын түүхэдэ анха түрүүшынхеэ турбина нефтиин гү, али шулуу нүүрһэнэй дүрэхэдэ бии болоһон хүсэнһөө бэшэ, харин уранай атомуудай ядронуудай хубаагдахадань гараһан атомай хүсэн дээрэ энэ станци хүдэлөө. Советскэ эрдэмтэд, инженернүүд. 50—100 мянган киловатт хүсэтэй атомна электростанци барихын түлөө хүдэлмэрилнэ.

Бидэнэр энергетикын шэнэ шатада ороод, хүгжэжэ байһые харанабди. Мүнөө болотор наранай бии болгоһон нөөсэ хүсэнүүд хэрэглэгдэдэг байгаа. Шулуу нүүрһэн, нефть хадаа олон миллион жэлэй саада тээ ургамалнуудай нөөжэ абаһан наранай хүсэн болоно. Мүн гол мүрэнүүдэй уһанай хүсэн Наранай хүсэтэй холбоотой юм. Наранай элшэһээ далай ба океануудай уһан уурал боложо дэгдээд, һүүлэй һүүлдэ саһа, бороо болоод, Газарта буужа, хододоо урдажа байдаг гол мүрэнэй урадхалые үргэлжэлүүлдэг юм.

Наранай хүсэнэй ондоо боложо хубилан, газарта нөөсэлэгдэһэниинь гайхамшагта ехэ байбашье һаа, хүнэй хэрэглэмжын саг үргэлжэ ургажа байдаг дээрэһээ, энэ нөөсэнь хүнэй эрилтые дүүрэн хангажа шадахагүй болоно. Гадна, юрын түлишэ соо нөөгдэһэн хүсэн атомай хүсэндэ орходоо хэдэн миллион дахин багаар сугларанхай байдаг. Багашаг районой центрые энергеэр хангахын тулада үдэр бүри 100 тонно тухай шулуу нүүрһэ галдаха хэрэгтэй болодог. Москва шэнги ехэ городые түлишөөр хангахын тулада түмэр замай хэдэн арбаад эшелон шулуу нүүрһэн гү, али бэшэшье түлишэ хэрэгтэй болодог.

Атомай хүсые хэрэглэдэг болоһон ушар дэлхэйн энергетическэ ресурсые хэмжээгүй ехэ болгоно. Атомна түлишын нэгэ янзань болохо уран соо нөөгдэһэн хүсэн дэлхэйн бүхы шулуу нүүрһэнэй ба нефтиин нөөсэ хүсэнһөө 40 дахин ехэ байха гэжэ тон багаар абахада хараалагдана. Мүн атомай хүсэ абадаг тори соо бүри ехэ хүсэн нөөсэлэгдэһэн байдаг юм. Жэшээнь, нэгэ килограмм уранай бутархада 20 миллион киловатт-час хүсэн гарадаг. Иимэ хүсэ абахын түлөө 2 мянган тонно шулуу нүүрһэ дүргэхэ хэрэгтэй юм. Энэнь шэгнүүрээрээ болоходоо уранһаа 2 миллион дахин ехэ болоно.

Хаанаһаа иимэ хэмжүүргүй ехэ хүсэн бии болоно гээшэб?

Атом хадаа химическэ элементын тон багахан хубинь болоно гэжэ мэдэдэгбди. Атом болбол положительнаар һомологдоһон гол ядроһоо ба тэрэниие хүреэлһэн, отрицательнаар һомологдоһон электронуудһаа —электронно халиһанһаа бүридэнэ.

Ядро өөрөө положительнаар һомологдоһон, электроной бэедэ орходоо 1840 дахин ехэ бэетэй протонуудһаа ба протоной бэедэ дүтэрхы нейтронууд гэжэ нейтральна хубинуудһаа бүрилдэнэ. Эдэ хоёр хубинууд (протон нейтрон хоёр) нуклонууд гэжэ нэрлэгдэдэг.

Мүн ядронууд соогоо адли тоотой протонуудтай аад, ондо ондоо тоотой нейтронуудтай атомууд дайралдадаг. Иимэ атомуудые изотопуud гэдэг. Жэшээнь, байгаалида водородой хоёр изотоп—хүндэ хүнгэн хоёр байдаг. Хүнгэн водородой атомай ядро миин ганса протонтой байхадань, хүндэ водородой ядро нэгэ протон ба нэгэ нейтронтой байна. Байгаалиин уран юрэнхыдөө уран—238 ба уран—235-һаа бүридэнэ. (Элементын нэрын хойно байгша тоо ядро соохи нуклонуудай тоое харуулна). Эдэ изотопуудай ядронууд 92 протонтой, мүн тиихэдэ 146 гү, али 143 нейтронтой байдаг.

Атомуудай химическэ шэнжэнүүдынь хадаа хэмжээгээрээ ядро соохи протонуудай тоотой адли байдаг, мүн атомай электронно халиһанай зарядһаа дулдыдадаг. Тиимэһээ химиин тайлбарилдаг ёһоор ямар нэгэн элементын бүхы изотопууд тэнсүү байдаг юм. Гэбэшье, ядронуудай шанар шэнжэ гансал протонуудай тооһоо бэшэ, харин ядро соохи нейтронуудай тооһоо болодог. Тиимэһээ элдэбын изотопуудай ядерна шанар шэнжэ адли бэшэ байдаг. Олон ушарта нэгэ элементын зарим изотопуудынь тогтууритай, заримаанiинь радиоактивна гэхэ гү, али тогтууригүй байдаг. Радиоактивна изотопууд өөһэдөө ондоо элементнүүдэй тогтууритай изотопууд зүндөө болошодог. Иигэжэ ондоо болон хубилжа байхадаа радиоактивна изотопуудай ядронууд һомологдоһон хубинуудые (электронуудые гү, али хүнгэн элементын ядронууд болохо гелиие) ба угаа ехэ хүсэтэй электромагнитна туяаралга (гамма-квантые) бэеһээ гаргадаг юм.

Тиимэ болохолоороо үнгэрэгшэ зуун жэлэй һүүл багаар нээгдэһэн радиоактивностиин үзэгдэл ядро соо ямар гайхамшагта ехэ нөөсэ энергиин бии байһые гэршэлэн харуулаа. Зүгөөр, байгаалида үзэгдэдэг радиоактивна изотопуудай ондоо элемент болон хубилдаг хэмжээнэй тиимэ ехэ бэшэ байдаг тулада изотопуудай гаргаһан хүсые ажахыда хэрэглэхэ аргагүй байна.

Саашадаа наукын хүгжэхэтэй хамта ядронуудые искусственнаар хубилгаха (ядерна реакци хэхэ) арга олдоһон юм. Ядронуудые хубилгахын түлөө тусгаар түхеэрэлгэнүүд—түргэдхэгшэд соо туйлай хурдан гүйсэтэй болгогдожо һомологдоһон хубинуудаар атомуудые бомбододог арга олдоһон юм. Байгаалида үзэгдэдэггүй, шэнэ радиоактивна изотопууд иимэ аргаар олдоһон юм.

Ядерна реакциин болоходо бомбодоһон хубиин энергиһээ хэдэн оло дахин үлүү ехэ энерги гаргашалагдажа болохо. Тиимэһээ энэ экономическа ашаггүй болоно.

Бомбодохо хубинуудые түргэдхэлгэдэ ямаршье хүсэ гаргангүй өөрһөө дэмжэгдэжэ бии болодог ядерна реакци 1939 ондо олдоо һэн. Энэ хадаа аали нейтронуудай хүсэнһөө боложо уран—235-най ядронуудай хубаагдаха реакци болоно. Иимэ реакциин болоходо нэгэ нейтрон залгиһан уран—235-най ядро хоёр бутархай боложо хубаагдадаг. Хубаарһан эдэ бутархайнуудынь бүри хүнгэн элементнүүдэй радиоактивна ядронууд болоно.

Ядрогой хубаагдахатай хамта гамма-квантанууд ба нэгэ хэды нейтронууд гарадаг. Энэ ядрогой хубаагдахада гараһан нейтронууд саашадаа бүри олон боложо хубаагдадаг. Тиигэжэ ядрогой хубааралга орьёлһон лава шэнгеэр түргэдэнэ. Иимэ процессые **ядрогой хубаагдаха гэнжэлиг реакци** гэдэг.

Уранай хубаагдаха гэнжэлиг реакци хадаа ядерна реакторнууд соо гэхэ гү, али атомна котёлнууд соо хэгдэдэг. Ядерна реакторнуудай эгээн хэрэглэгдэдэгынь уранграфитова реактор болоно. Энэнь графидта шэнгээһэн уранова стержэнүүдээр хэгдэһэн решётко юм. Уранай ядернуудай хубаагдахада гараһан нейтронууд түрүүшээр ехэ хурдаар ябажа байһанаа графидай атомуудай ядронуудтай мүргэлдэһэнһөө боложо, энергеэ бага багаар гээжэ эхилдэг. Аалидаһан ядронууд дахин уран соо ороходоо уранай ядронуудай хубаарилга бүри ехэ болгодог. Нейтронуудай ябасые удааруулагшаар мүн хүндэ шанартай уһан хэрэглэгдэжэ болохо байна. Хүндэ шанартай уһан юрын уһанһаа юугээрээ илгардаг бэ гэбэл, тэрэнэй бүридэлдэ водородой хүнгэн изотопой орондо хүндэ изотопууд ородог.

Реакторай уранова стержэнүүд соо уран—235-най ядронуудай хубаагдахада бутархайнуудһаань ба нейтронуудһаань кинетическэ хүсэн, мүн ядрогой хубаагдажа байхада болодог туяаталгаһаашье хүсэн гаража байдаг. Эдэсэй эсэстэ эдэ бүхы хүсэнүүд халуу үгэдэг хүсэн болошодог юм.

Иигэжэ бии болоһон түрбэлгүй ехэ халууе хуряажа абахын түлөө реактор соогуур тусгаар татагдаһан хоолойнуудаар тусхай хүйтэрүүлэгшэд —шэнгэн зүйл гү, али газ оруулдаг. Нягтаруулагдаһан уһан, бэлээр хайладаг металлнуудай холисо, агаар ба бусад зүйлнүүд тиимэ хүйтэрүүлэгшэ боложо үгэдэг. Халашаһан хүйтэрүүлэгшэд тусгаар хоолойгоор ууралай котёл руу абаашагдажа, теплообменнигээр дамжуулагдан, тэрээн соо нөөсэлэгдэһэн халууниинь котёлой уурал гаргагша хубида үгтэдэг. Хүйтэрүүлэгшэд теплообменнигһээ дахяад реакторта оруулагдадаг. Тусхай насосууд хүйтэрүүлэгшэдэй һөөргэ уруугаа урдалгада туһалдаг.

Халуунай энергиин саашадаа хубилалгада юрын техникэдэ үни мэдээжэ болоһон аргануud хэрэглэгдэнэ. Котёлой уурал турбогенераторые хүдэлгэдэг. Турбогенераторай хүдэлхэдэ бии болоһон электрохүсэн хэрэглэхэ газар руугаа утаһаар дамжуулагдадаг.

Ядерна реактор имагтал ганса хүсэ үгэдэг бэшэ. Искусственна радиоактивна изотопууд хадаа арадай ажахын хүгжэлтэдэ ехэ аша туһатай юм. Тэдэниие ядерна реакторнууд cooһоол абажа болохо юм. Жэшээнь, радиоактивна фосфор зарим хабдар үбшэнүүдые аргалхада, радиоактивна иод һужуурай булшархайн үбшэнүүдые аргалхада хэрэглэгдэдэг.

Советскэ гүрэн атомай хүсые ехээр үйлэдбэрилхэ арга боломжотой. Байгаалиин хүсэнүүдые хүнэй улам ехээр мэдэлдээ абахын тулада энэ хүсые арад зоной аша туһада хэрэглэхэ гэжэ Советскэ гүрэн оролдолго гаргана. Энэ шэнэ энергетическэ ресурснууд хадаа үйлэдбэриин хүсэнүүдые түрбэлгүй ехээр хүгжөөхэ, техникэ болон культурын хүгжэлтэдэ ехэ амжалта туйлаха, ниитынгээ баялигые бүри ехээр арьбижуулха арга боломжо советскэ хүнүүдэй үмэнэ нээжэ үгэхэ байна.

Д. ВОСКОБОЙНИК, СССР-эй Наукануудай академиин Научна информациин институдай ахалагша научна сотрудник.

Уласхоорондын шэнжэлэл

Агуувхэ гүрэнүүдэй зүблөөнэй болохоёо байхада

Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулхын түлөө, эб найрамдал сахихын ба хамгаалхын түлөө тэмсэл—мүнөө сагай эгээн шухала зорилго мүн. Сохом тиимэһээ мүнөө үедэ дэлхэйн олониитэ дүрбэн агууехэ гүрэнүүдэй — Советскэ Союзай, Холбоото Штадуудай, Англиин ба Францийн правительствонуудые толгойлогшодой болохоёо байгаа зүблөөндэ анхаралаа хандуулна. Арадууд энэ зүблөөндэ ехээр найдана, тэрэнэй ашаар уласхоорондын түгшүүрилтэ байдал һуларха бэзэ гэжэ, гүрэнэй ба политическэ ондо ондоо байгуулалтатай оронууд хоорондоо бэеэ бэедээ улам ехээр этигэдэг болохо бэзэ гэжэ хүлеэнэ.

Арадууд иигэжэ найдаха эрхэтэй. Яахадааб гэхэдэ, эб найрамдал сахихын ба бэхижүүлхын түлөө гол харюусалга даажа байдаг агууехэ гүрэнүүд хоорондоо һайн харилсаатай байжа болохо гэжэ түүхэтэ дүй дүршэл гэршэлэн харуулаа. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ агууехэ гүрэнүүд ниитын ба гүрэнэй байгуулалтынгаа талаар илгаатай байбашье, хүн түрэлтэнэй тон хорото дайсание — империализмые хамтадаа ябажа бута сохёо бэлэй. Энээнние мэдэжэ байһан эб найрамдал хүсэгшэ хүнүүд хадаа агууехэ гүрэнүүдэй бүхы түлөөлэгшэдэй һайн һаналаа харуулбал, амгалан сагташье эдэ гүрэнүүд хоорондоо һайн харилсаатай хүсэд байжа шадаха гэжэ тэмдэглэнэ.

Һаяхан Хельсинкидэ боложо дүүрэһэн Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Ассамблей хандалга абаа.

Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «10 жэл соо түрүүшынхеэ, олониитын һанал хүсэлөө мэдүүлэн оролдоһоной ашаар, дэлхэйн хахаргагдаад байхада дүрбэн агууехэ гүрэнүүдэй толгойлогшод уулзахань. Тэдэнэртэ хүн түрэлтэн найдана. Тэдэнэй түрүүшын уялга гэхэдэ—бэе бэедээ этигэхэгүй ябадалые зайсуулха хэрэг мүн». Гүн ехэ арсалдаануудай бии байбашье, ондо ондоо үзэлтэй байбашье, хэдэн шухала асуудалаар хэлсээ баталжа боломоор, хэлсээ хөөрэлдөө хэжэ, олон асуудалнуудые бүри мүнөөшье шиидхэжэ боломоор гэжэ этигэжэ байһанаа Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Ассамблей мэдүүлээ.

Баруун тээхи демократическа ба прогрессивнэ олониитэһээ гадна, мүн бусадшье олон түлөөлэгшэд Женевэдэ болохо зүблөөнэй амжалтын удхашанартай байхые ойлгоно. Францида бүлэг элитэ эрдэмтэд парламентын депутадуудта бэшэг бэшээд, «дүрбэн гүрэнүүдэй зүблөөнэй амжалтатайгаар дүүрэхын тула хэрэгтэй бүхы хэмжээе правительствын абахынь» түлөө парламентскэ ажал-ябуулагша бүхэн оролдог лэ гэжэ бэшэг соогоо уряалба. США-гэй элитэ политическэ ажал-ябуулагшадай нэгэн — сенатор-демократ Мэнсфилд иигэжэ мэдүүлээ: «Бидэ зүблөөнэй удхашанарые тоонгүй байха ёһогүйбди. Тэрэнэй һайнаар дүүрэхыень бүхы дэлхэй гүнзэгыгөөр хүсэнэ».

Советскэ Союзай хүсэл оролдолгын ашаар уласхоорондын харилсаан нэгэ-бага заһаржа, уласхоорондын байдалда ехэ нүлөө үзүүлжэ байна. Гүрэнүүдэй эбтэй байхын түлөө, яаралтай зэбсэгжэлгые болюулхын ба шэнэ дай зайсуулхын түлөө тэмсэдэг эб найрамдал хүсэгшэ зоной эрилтэ бүхы капиталистическэ оронуудта улам бүри шангаар, этигэлтэйгээр дуулдана. Зүгөөр уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулха хүсэлэнгүй хүнүүд дэлхэй дээрэ бии гээшэ. Тэдэнэр «хүсэ баримталгын» уршагта хараа бодол баримталдаг, яаралтай зэбсэгжэлгэ хэхэ, Баруун Германие зэбсэглэхэ, американска сэрэгэй базануудые хари газар дээрэ байлгаха, эб найрамдалай, демократиин ба социализмын оронуудта эсэргүү сэрэгэй бүлэгүүдые байлгаха ба хүгжөөхэ эрилтэ хэдэг юм. Эдэ хүнүүд үлүүдэхэдээ арадай демократиин оронуудта капитализм һэргээн тогтоохо эрилтэ табиһан байна.

Иимэрхүү политика уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулха зорилгодо эрид зүрюусэнэ, дүрбэн агууехэ гүрэнүүдэй правительствонуудай толгойлогшодой болохоёо байһан зүблөөндэ һаад түбэг ушаруулжа лэ болохо байца гэжэ гэршэлэн баримталһанай хэрэггүй. Энээние мүн Баруун Европын оронуудта һуудаг коммунизмын үзэл бодолһоо холо ондоо үзэлтэй хүнүүд ойлгодог юм. Һаяхан английска журнал «Нью стэйтсмен энд нейшн» иигэжэ бэшээ: «Баруун тээхи нэгэшье ухаатай хүн ямаршье европейскэ орондо ямар ёһо журамтай байхыень баадхахаяа эрмэлзэхэ аргагүй».

Зарим хархис политигууд дүрбэнэй зүблөөе һамбаашалжа, Зүүн Европын оронуудай дотоодын байдалда хамаархан оролсое гэжэ дурадхаа юм. Энээнниень буруушаажа, «Миди либр» гэдэг француузска газетэ иигэжэ тэмдэглээ: «Иимэ эрилтэ табибал дүрбэн гүрэнэй зүблөө зарлаха тухай мэдээсэлтэй дашарамдан түрэһэн бүхы найдабарие хосороохо һэн. Вашингтонойхид энээние хараадаа абаха ёһотой. Иимэ хосоролой тохёолдоо һаань, ородууд харилсахагүй, харин нүгөө талынхидай яашье абахаар бэшэ условн табижа, иимэ хосоролые зайлашагүй зорюута тохёолдуулһан хүнүүд лэ харюусаха гээшэ».

Уласхоорондын харилсаанай түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулгада эсэргүүсэгшэдэй элдэб аашанууд өөһэдыень эб найрамдалай дайсад мүн гэжэ элишэлэн харуулна. Женевэдэ Советскэ Союзда ба арадай демократиин оронуудта «эрид шууд добтолго хэе» гэжэ уряалһан американска сенатор Наулэндын ба тэрээнтэй нэгэн һаналтанай уряа хаа хаанагүй эрид шууд буруушаагдаа. Женевэдэ болохоёо байгаа дүрбэн гүрэнэй толгойлогшодой зүблөөн дээрэ һайшаамаар үрэ дүн туйлагдаха бэзэ гэжэ эб найрамдал хүсэдэг зон этигэнэ.

«Хэрбээ уласхоорондын харилсаанай түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулха, шиидхэхээр болоһон асуудалнуудые шиидхэхэ, эб найрамдал бэхижүүлхэ гэжэ зүблөөндэ хабаадагшадай үнэхөөрөө оролдоо һаань —гэжэ В. М. Молотов Сан-Францискода ООН-эй ойн баярай сесси дээрэ хэлээ,—энэ зүблөөн ехэ удхашанартай байха».

Италидахи байдал

Италиин олониитын-политическэ байдалда болоһон хубилалтануудта дэлхэйн олониитэ анхаралаа хандуулба. Энэ хадаа июниин 20-до эхилжэ, хахад һара үлүүтэй үргэлжэлһэн правительственна кризис тухай хэлэгдэнэ. Энэ кризис урдань засагта байһан партинуудай (христианска демокрадуудай, либералнуудай, социал-демокрадуудай ба республиканецуудай) дунда мэгдэлгэ гаргаһан, хахарал бутаралга үүдхэһэн байна. Шельбын толгойлжо байһан итальянска правительствын уналга хадаа ороноо экономическа хүмэриин уналгада хүсэд шахуу хүргэһэн итальянска арадые ядуу байдалда асарһан Италиин засаг баригшадай политикын гүнзэгы кризистэ ороһониие гэршэлэн баримтална. «Глобо» гэжэ римскэ газетэ орон доторхи байдалые шэнжэлхэ зуураа правительственна кризисые «итальянска арадые зонхилжо байһан бүхы ёһо журамай кризис мүн» гэжэ нэрлээ.

«Глобо» газетын бэшэһэниие яаха аргагүй зүбшөөмөөр гээшэ. Хариин гүрэнэй аша туһада ороноо тэрэнэй мэдэлдэ оруулхаар Италие хүтэлхэ журам арад зоной дунда улам бүри ехэ дурагүйдэлгэ үүдхэнэ. Сохом энэ дурагүйдэлгэтэй дашарамдуулан Шельбын правительствын тушаалһаа гаралга США-да ехэ һанаа зоболго гаргаа гэжэ итальянска «Темно» газетын вашингтонско корреспондент мэдээсээ һэн. Американска засаг баригшадай түлөөлэгшэд Шельбын тушаалһаа гарахада ехэ шаналба гэжэ тэрэ корреспондент бэшээ.

Океанай саадахи миллиардернүүдэй шаналһаниинь хүсэд ойлгосотой. Шельбын правительство монополинуудта, тон түрүүн американска монополинуудта алба хэһэн байгаа. США-гэй зарим бүлэг зон Италяар экономическа, удаань политическэ уялгануудые абхуулжа, тэрэниие хойто-атлантическа агрессивнэ бүлэгтэ оруулһан, хархис партинуудай туһаламжаар орон доторынь клерикальна полицейскэ журам тогтооһон байгаа. Италиин дотоодын ба гадаадын политика америкынхидэй хүсэлэнтэй зохилдуулан ябуулагдадаг һэн. Шельбын правительство засагта байха үедөө итальянска арадта шухала нэгэшье асуудалые шиидхээгүй юм.

Арад зонойнгоо байдалай талаар Итали Европын капиталистическэ гүрэнүүдэй дунда һүүлшын һуури эзэлнэ. Хуули засагай мэдээнэй ёһоор, орон доторынь 5,5 миллион таряашад огто газаргүй дээрэһээ баяшуулһаа хүлһөөр газар абаха баатай болоно. Помещигүүдэй зоргоороо аашалдаг, тонодог, дээрмэдэдэг дээрэһээ олон миллион таряашадай бүлэнэр үлэсхэлэн ядуу һууна. Хоёр жэлдэ (1952 онһоо 1954 он хүрэтэр) хүдэлмэригүйшүүлэй тоо 400 мянган хүнөөр нэмэжэ, 2.344 мянга болоо.

«Аральдо Абруццезе» гэжэ католическа газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, орон доторынь мүнөө хоёр миллион хүн үлэсэжэ байна.

Итальянска дэлгүүр дээрэ ехээр асарагдаһан американска эд бараан, орон дотор ехээр хэгдэжэ байгаа сэрэгэй бэлэдхэл Италиин экономикын амгалан һалбаринуудые хашана хабшана. Илангаяа бүд нэхэлгын промышленность хүндэ байдалда ороо. Американска монополинуудай хашалта хэһэн ба Италиин дотоодын байдалда хамааран ороһон дээрэһээ хооһорон һалаһан итальянска фирмэнүүд ба компаниинуудые газетэнүүд нэрлэжэ бэшэнэ. Италида һаяхан олдоһон национальна баялигта—нефтьдэ американска монополинууд гараа һарбайжа эхилээ.

Италида тохёолдоһон экономическа бэрхэшээлнүүд тэрэнэй гадаадын политическэ хараа шугамтай нягта холбоотой гэжэ гэршэ баримтанууд батална. Итальянска арад энэ хараа шугамда эсэргүүсэн улам бүри эрид зоригтойгоор бодожо байна. Американска монополинуудай мэдэлдэ ороноо оруулха ябадалһаа арсаха, Италиин бэеэ даанхай гүрэн байхаар политика ябуулха хэрэгтэй гэһэн үзэл бодол орон доторынь үдэр бүри улам үргэнөөр тараагдана. Австритай договор баталһантай ба эб найрамдалай түлөө арадуудай тэмсэлые шангадхалгада туһалһан уласхоорондын бусад событинуудтай дашарамдан иимэ һанал бодол улам үргэнөөр тараа. Тиигэбэшье, Шельбын правительство итальянска олониитын эрилтые тоогоогүй юм. Американска сэрэгүүдые Австриһаа гаргаһанай һүүлээр Хойто Италида байралуулха тухай американска генерал Грюнтерэй дурадхалые тэрэ правительство зүбшөөһэн байна.

Шельбын кабинедэй политикада үргэн ниитэ арад зоной улам бүри ехээр дураа гутаһаниинь буржуазна партинуудта яаха аргагүй нүлөө үзүүлһэн байгаа. Правительственна коалици дотор, христианско-демократическа парти дотор ехэ арсалдаан гараа. Эдэ бүгэдэһөө боложо, правительство тушаалһаа гаража, правительственна кризис удаан саг соо үргэлжэлөө.

Италиин президент шэнэ правительство бүридүүлхыень христианска демократ Антонио Сеньидэ даалгаа. Энэ зорилго шиидхэхын тула тэрэ ехэ бэрхэшээлнүүдые дабаха ушартай болоо. Либералнуудай табиһан хэдэн условинуудые абаһанай һүүлээр лэ правительственна бүлэг партинууд правительствын программа тухай хэлсээ баталаа. Республиканска парти шэнэ правительствода хабаадахаһаа арсаа.

Шельбын кабинедһээ Сеньин правительствын илгарха юумэниинь үгы шахуу: энэ правительствода урданай правительственна бүлэг партинуудай түлөөлэгшэд, республиканска партиинхидһаа бэшээрээ, оробо. Шэнэ правительство Италида тохёолдоһон кризисые зайсуулжа шадахагүй гэжэ энээнтэй дашарамдуулан итальянска «Унита» газетэ бэшэнэ.

Н. ЗАХАРОВ.

Эхэнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ

ЛОЗАННА, июлиин 9. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Эхэнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгрессэй заседани үсэгэлдэр орой болотор үргэлжэлөө. Үгэ хэлэхэ хүнүүдэй угаа олон байһан дээрэһээ 21 часай һүүлээр нэмэлтэ заседани хэхэ гэжэ шиидэгдэһэн байгаа.

Даниин, Канадын, Австралиин, Францийн, Коста-Рикын, Финляндиин, мүн бусад оронуудай делегадууд мүнөөдэр конгресс дээрэ үгэ хэлээ.

Баруун Германиин эхэнэрнүүдэй ассоциациһаа ерэһэн делегаци конгрессые амаршалаа.

Олон зуун миллион эхэнэрнүүд бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал сахиха гэһэн нэгэн һаналтай байна гэжэ дүрбэн гүрэнэй правительствонуудай зүблөөндэ хабаадагшадта мэдээсэхын зорилгоор конгрессэй үмэнэһөө дүрбэн гүрэнэй правительствонуудай зүблөөндэ делегациие эльгээхэ гэһэн дурадхалые француузска эхэнүүдэй делегатка Маргарет Блок (француузска мэдээжэ уранзохёолшо Жан-Ришар Блок гэгшын һамган) оруулһан байна. Энэ дурадхалыень конгресс һайшаагаа.

Советскэ эхэнэрнүүдэй түлөөлэгшэ Нина Попова конгресс дээрэ ехэ үгэ хэлээ.

Хиросима городой эхэнүүдэй делегаткын хэлэһэн үгые конгрессто хабаадагшад сэдьхэлээ хүдэлгэн шагнаа. Аюулда дайрагдаһан энэ город бүхы дэлхэйдэ эли болонхой юм. Хиросима, Нагасаки городуудай ажалшадай ямар ехэ хохидол зоболондо дайрагдаһан тухай тэрэ хэлээд, иимэ аюулые дахин тохёолдуулхагүйн тула тэмсэхыень бүхы дэлхэйн эхэнүүдые уряалаа.

Дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы газар нютагуудһаа конгрессэй адресаар олон тоото бэшэгүүд ерэжэ үргэлжэлһөөр.

Вьетнамай Демократическа Республикын городуудта худалдаа наймаан һайжаржа байна. Үдэр бүри хэрэглэгдэдэг эд бараан магазинуудта бүри ехээр наймаалагдадаг болобо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хайфондохи универсальна магазинай хүдэлмэрилэгшэд магазинаа нээхын урда тээ бэлэдхэл хэжэ байна. **Синьхуа агентствын фото.**

Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегаци СССР-тэ ерэбэ

ИРКУТСК, июлиин 9. (ТАСС). Москва ошожо ябаһан президент Хо Ши Мин түрүүтэй Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегаци Улан-Баторһаа мүнөөдэр Иркутск ерэбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Н. М. Пегов, СССР-эй МИД-эй протокольно таһагые даагшын туһалагша К. А. Кочетков, ажалшадай депутадуудай Иркутска городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. С. Патров, КПСС-эй Иркутска обкомой секретарьнууд С. Н. Щетинин, Б. Е. Щербина, Иркутска облгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Ф. Трусков, КПСС-эй Иркутска горкомой секретарь А. С. Антипов, городой ажалшадай олон тоото түлөөлэгшэд делегациие аэродром дээрэ угтаа.

ДРВ-һээ СССР-тэ байгаа Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Нгуэн Лонг Банг Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегациие мүн лэ угталсаа.

Угталгын үедэ сэрэгэй хүндэлэлэй харуул жагсаагдаһан. Вьетнамай Демократическа Республикын, Советскэ Союзай Гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдэһэн байна. Пионернүүд айлшадта баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

Городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. С. Патров Иркутск городой ажалшадай үмэнэһөө президент Хо Ши Миние, мүн ДРВ-гэй правительственна делегациин гэшүүдые СССР-тэ ерэһэнтэйнь дашарамдуулан халуунаар амаршалаа. Үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ иигэжэ хэлээ: «Хүндэтэ нүхэр Хо Ши Мин, манайда айлшалыт!»

Ород хэлэн дээрэ харюугай үгэ хэлэхэдээ, президент Хо Ши Мин иигэжэ мэдүүлээ:

—Хүндэтэ нүхэд, ханинар!

Иимэ һайнаар угтаһанайтнай түлөө Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегаци та бүгэдэдэ үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэнэ.

Вьетнамска арадай хүргэһэн үнэн зүрхэнэй амаршалгые хүлеэн абахыетнай гуйнаб. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин хүтэлбэрээр коммунизм байгуулха агууехэ хэрэгтээ шэнэ ехэ амжалта туйлахыетнай та бүгэдэдэ вьетнамска арад хүсэнэ.

Советскэ Союзай Коммунистическэ парти мандаха болтогой!

Вьетнамска, советскэ арадуудай хоорондын хани барисаан мандаха болтогой!

Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал мандаха болтогой!

Коммунизм мандаха болтогой!

Сугларагшад Хо Ши Минэй хэлэһэн үгые нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Делегациин гэшүүдтэ сэсэгүүдые барюулһан бүлэг пионернүүдтэ президент Хо Ши Мин дүтэлэн ерээд иигэжэ хэлээ: «Пионернүүд, бэлэн байгты!»

«Хэзээдэ бэлэмди!» гэжэ үхибүүд хүхюутэйгээр, нэгэн дуугаар харюусаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын баатарлиг арадай хүндэлэлдэ аэродром дээрэ, мүн аэропорт шадарай талмай дээрэ шанга альга ташалга болоно. ДРВ-гэй правительственна делегаци, делегациие үдэшэлсэһэн хүнүүд город шэглэбэ. Иркутскын олон мянган ажалшад президент Хо Ши Минэй город соогуур ябахадань үнэн зүрхэнһөө амаршалаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын делегаци Новосибирск ерэбэ

НОВОСИБИРСК, июлиин 10. (ТАСС). Республикын президент Хо Ши Мин түрүүтэй Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегаци эндэ ерэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь Н. М. Пегов, СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерствын протокольно таһагые даагшын туһалагша К. А. Кочетков, тэрэшэлэн Вьетнамай Демократическа Республикаһаа СССР-тэ байгаа Онсо ба Бүрин эрхэтэ Посол Нгуэн Лонг Банг правительственна делегациие үдэшэлсэжэ ябана.

Новосибирскэ городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. И. Шевнин, КПСС-эй Новосибирскэ обкомой секретарь Н. М. Улыбин, КПСС-эй горкомой секретарь М. Я. Бакутин, олониитын, мүн городой ажалшадай түлөөлэгшэд правительственна делегациие аэродром дээрэ угтаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар аэродром шэмэглэгдэнхэй байгаа.

Горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. И. Шевнин Новосибирскэ ажалшадай үмэнэһөө айлшадые амаршалаа.

Вьетнамай Демократическа Республикын президент Хо Ши Мин харюугай үгэ хэлэхэ зуураа иигэжэ мэдүүлээ:

Хүндэтэ нүхэд! Советскэ Сибириин гайхамшагта столица болоһон танай городто ерэһэндээ ехэ баяртай байнабди. Вьетнам арадай үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргэхыемнии, иимэ һайнаар угтаһанайтнай түлөө ехэ баясхалан хүргэхыемнии зүбшөөгыт.

Вьетнамска, советскэ арадуудай хоорондын хани барисаан мандаха болтогой!

Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал мандаха болтогой!

Хо Ши Минэй хэлэһэн үгые сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Новосибирскиин һурагшад Хо Ши Миндэ, мүн делегациин гэшүүдтэ сэсэгүүдые барюулаа.

Президент Хо Ши Мин, мүн делегациин гэшүүд мүнөөдэр Новосибирскээр ябажа городтой танилсаа. Олон дабхар гоё гэрнүүдэй баригдажа байһан гол үйлсэнүүдээрнь тэдэнэр ябаһан байна. Обь мүрэн дээрэ километрһээ ута хүүргын баригдажа байһан газарта айлшад ерээ. Хүүргэ барилгын начальник А. П. Грецов президент Хо Ши Минэй олон тоото асуудалнуудта харюусаха зуураа, энэ хүүргэ байгша оной октябриин нэгэн болотор баригдажа дүүрэхэ юм гэжэ мэдээсээ.

Президент Хо Ши Мин, мүн делегациин гэшүүд үдэшэлэн оперо ба баледэй Новосибирскэ гүрэнэй театрта ерэжэ, К. Листовой зохёоһон «Кораллина» гэжэ зүжэг хараа. Тэрэ зүжэгые хүгжэмтэ комедиин Хабаровска театрын артистнууд табиһан байна.

Президент Хо Ши Минэй, Вьетнамай Демократическа Республикын правительственна делегациин гэшүүдэй хүндэлэлдэ зүжэг харагшад, мүн театрын хүдэлмэрилэгшэд оваци хээ.

(ТАСС).

Арадай түлөөлэгшэдэй Бүхэхитадай суглаанай се[сси]

ПЕКИН, июлиин 8. (ТАС[С]). Синьхуа агентство иигэжэ дамжу[ул]на. Арадай түлөөлэгшэдэй бүхэх[и]дай суглаанай хоёрдохи сессиин [...]гэлдэрэй заседани дээрэ Хита[дай] Арадай Республикын арадай а[жа]хые хүгжөөхэ нэгэдэхи табан жэ[лэй] түсэбэй проектые зүбшэн хэлс[эжэ] эхилээ. КНР-эй Гүрэнэй соведэй [...]милһон тусхай түлөөлэгшэнэр [та]банжэлэй түсэбэй дүримүүдые д[е]тадуудта һайнаар тайлбарил[ан] үгөө.

Табанжэлэй түсэбэй проек[...] оролтын хубиие ба табанжэлэй [...]рилгонууд тухай, капитальна бар[ил]гада зорюулагдаха мүнгэ зөөри [...] баарилха тухай, арадай ажахын [...]дэб һалбаринуудай талаар түс[эбэй] даалгабаринууд тухай хэлэгдэ[һэн] хубинуудыень депутадууд зүб[шэн] хэлсээ.

* * *

ПЕКИН, июлиин 9 (ТАСС). Си[нь]хуа агентствын дамжуулһа[ар] ёһоор, Хитадай Арадай Респуб[ли]кын арадай ажахые хүгжөөхэ нэ[гэ]дэхи табанжэлэй түсэбэй про[ект] арадай түлөөлэгшэдэй Бүхэхитад[ай] суглаанай хоёрдохи сесси дээрэ м[ү]нөөдэр зүбшэн хэлсэгдэжэ үргэл[жэ]лөө.

ГДР-эй ба Югославиин хоорондо худалдаа наймаанай хэлсээнүүд хэгдээ

БЕРЛИН, июлиин 8. (ТАС[С]). АДН агентство иигэжэ дамжуул[на]. ГДР-эй гадаадын худалдаа наймаа[н]ай палатын ба Югославиин гада[а]дын худалдаа наймаанай союзна п[а]латын түлөөлэгшэдэй хоорондо х[э]дэжэ байһан хэлсээнүүд дүүрэ[бэ]. Хани ёһоной, бэе бэеэ ойлголсолг[о]ршон байдалда хэлсээнүүд үн[дэ]рөө гэжэ агентство тэмдэглэнэ. Т[и]хэдээ, хоёр тала хадаа хоёр орон[уудай] хоорондо урда тээнь баталагдаһ[ан] хэлсээнүүдэйхидэ орходоо эд бар[аан] абалсалгые бүри дээшэлүүлхээр х[а]раалаа.

Худалдаа наймаа үргэдхэхэ зори[г]гоор мэргэжэлтэдэй делегацинууд[ые] бэе бэедээ эльгээлсэхэ ба худалд[аа] наймаанай түлөөлэгшэнэрые бэе б[э]дээ эльгээлсэхэ бэлэдхэл хэхэ гэ[жэ] үгэеэ ойлголсоо.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн ассамблейн дүнгүүдтэ зорюулагдаһан суглаанууд Францида болоно

ПАРИЖ, (ТАСС). Хельсинкидэ бо[]лоһон Эб найрамдалай Бүхэдэлхэй[н] ассамблейн дүнгүүдтэ зорюула[г]даһан суглаанууд Францийн олон го[]родуудта болоно. Тулуза, Марсел[ь], Тур, Нанси ба Парижда иимэ су[г]лаанууд болоо. Нантда, Сен-Назе[р]тэ, Реймсдэ болон бусад городууд[т]а иимэ суглаанууд һаяар болохонь.

Баруун гурбан гүрэнэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн болохонь

ЛОНДОН, июлиин 8. (ТАСС). Рейтер агентствын корреспонденты[н] мэдээсэһэнэй ёһоор, Англиин гада[а]дын хэрэгүүдэй министерствын т[ү]лөөлэгшэ үсэгэлдэр иигэжэ мэдү[ү]лээ. Баруун гурбан агууехэ гүрэн[э]й гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд[эй] нэгэ үдэрэй зүблөөн июлиин 15-[д]а Парижда болохонь. Дүрбэн гүрэн[эй] правительствонуудые толгойлогш[о]дой зүблөөнэй Женевэдэ болох[о]ёо байһантай дашарамдуулагдан б[а]руун гүрэнүүдэй политикые нэг[э]дүүлэн тааралдуулха тухай асууда[л] энэ зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгд[э]хэ байна.

Баруун Германиин таряашадай газарые бэшэж[э] абана

БЕРЛИН, июлиин 8. (ТАСС). АДН агентствын мэдээсэһэн[эй] ёһоор, баруунгерманска обороны министерство Шлезвиг-Гольштейнд[э] сэрэгэй һургуули хэхэ талмай ба по[]лигонуудые түхеэрхын тулада 5.00[0] гектар газар бэшэжэ абаа. Энээн[һээ] уламжалан 2.000 таряашан, өөһ[э]дынгөө бүлэнэртэй хамта таряана[й] ба сабшалангай газаргүй болох[о] байна.

Аргентинын хүн зоной то[о]

БУЭНОС-АЙРЕС, (ТАСС). Ста[]тистикын национальна управлении[н] мэдээнэй ёһоор, 1955 оной июлии[н] 1-нэй байдалаар Аргентинын хүн зо[]ной тоо 19.101.788 хүн болоһон бай[]на.

Редакторай орлогш[о] О. ГОМБОЕВА

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора — 46-32, заместителя редактора — 32-74, отв. секретаря —27-37, партийной жизни, сельского хозяйства— 47-59, пропаганды в переводов — 35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем — 24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00504. Типография отдела издательств и полиграфической промышленности Министерства культуры БМАССР. Зак. № 3768.